

Revistă de Business și Economie

nr.16 - ianuarie 2007

Economia Moldovei în 2006

La această ediție au contribuit:

Valeriu Prohnițchi

Alex Oprunenco

Sorin Crudu

Nicolae Zaharia

Centrul analitic EXPERT-GRUP

web: www.expert-grup.org

email: info@expert-grup.org

adresa: MD-2068, Republica Moldova, Chișinău, str. A. Russo, 1, bir. 318

tel./fax: /37322/ 43-82-80,

tel. /37322/ 43-82-45

Cuprins:

SUMAR	4
PIB	8
INDUSTRIA.....	9
AGRICULTURA.....	10
CONSTRUCȚIILE.....	12
COMERȚUL ȘI SERVICIILE	13
FINANȚELE PUBLICE	15
MONEDA.....	17
SISTEMUL BANCAR	19
PIEȚELE FINANCIARE	20
COMERȚUL EXTERN.....	22
PIAȚA GLOBALĂ A PETROLULUI.....	23
PIAȚA GLOBALĂ A GRÂULUI	24
PARTENERII COMERCIALI	24
PREȚURILE.....	27
PIAȚA MUNCII	28
REPUBLICA MOLDOVA: INDICATORI ECONOMICI DE BAZĂ.....	31

Sumar

PIB. În perioada 2002-2005 economia moldovenească a crescut în medie cu 7% anual. Aceasta a alimentat iluzia că Moldova ar fi fost pe o traiectorie de „zbor înalt”. În realitate, creșterea rapidă a cererii de consum, a importurilor și accentuarea dezechilibrelor economice au condiționat mai degrabă supraîncălzirea sistemului economic decât majorarea capacităților de producție. Creșterea economică a fost limitată la marile arii urbane, în timp ce orașele mici și satele au stagnat. Creșterea a fost foarte intensivă în capital, dar acompaniată de lichidarea locurilor de muncă și intensificarea emigrației. Piețele externe au rămas nediversificate, iar exporturile - reprezentate de o gamă îngustă de produse.

În 2006 șocurile externe au pus capăt iluziilor. Instituirea barierelor comerciale externe și noile prețuri la resursele energetice au contribuit la reducerea ratei de creștere economică în 2006, estimată de EXPERT-GRUP la 4%. Una din cele mai îmbucurătoare tendințe este creșterea cu 22-24% a investițiilor în capital fix. În 2007 creșterea PIB se va situa în segmentul 6,0-6,5%. Această prognoză se bazează pe ipoteza că valoarea adăugată în agricultura va crește cu 6%, în industria prelucrătoare - cu 4%, în construcții - cu 7%, în comerț - cu 4%, în transport și telecomunicații - cu 6%. Impozitele nete pe produs și import vor crește cu 10%. Menținerea ratei de investiții și extinderea investițiilor în activități productive este o condiție indispensabilă pentru durabilitatea creșterii economice în 2007-2008.

Industria. Scăderea producției de vinuri (-50%) și a băuturilor alcoolice distilate (-36%) a fost integral influențată de închiderea piețelor tradiționale. Impasul acestor industrii a generat efecte de evicțiune în ramurile de producție a ambalajului de sticlă și carton, ambele scăzând cu circa 8%.

Dar recesiunea industrială a fost determinată și de cauze endemice, care nu au nici o legătură cu barierele comerciale instituite de Federația Rusă. Este exemplul unor asemenea ramuri ca prelucrarea tutunului, producerea laptelui, fabricarea uleiului, fabricarea producției de cofetărie, construcția de mașini. În 2006 creșterea producției s-a constatat mai ales la companiile industriale afiliate canalelor europene de desfacere (producția de piele, covoare, echipament medical și optic) sau afiliate sectorului de construcții (producția cimentului, tăierea și fasonarea pietrei, producția articolelor de metal). Industria are șanse de a recupera în 2007 handicapul prin reluarea exporturilor pe piața Federației Ruse și extinderea mai agresivă a vânzărilor pe piețele occidentale. Cantitatea de vin exportată în 2007 nu se va compara cu cea din anii precedenți, și aceasta din cauza atenției sporite față de calitatea produselor moldovenești. Prognoza EXPERT-GRUP-ului asupra creșterii industriale în 2007 se situează la 3,5-4,5%.

Agricultura. Sectorul a suferit într-o anumită măsură de interdicția impusă de Moscova în 2005 asupra importurilor de produse vegetale și animaliere din Moldova, dar principalele cauze ale stagnării sectorului în 2006 provin din interior. Tergiversarea implementării tehnologiilor noi și predominarea produselor cu valoare adăugată redusă sunt cele mai serioase probleme. Regimul comercial GSP+ sau Preferințele Comerciale Autonome nu pot fi de folos unor companii care nu sunt acreditate după standardele europene și în structura producției cărora predomină culturi de mică valoare adăugată. Pentru 2007, EXPERT-GRUP prognozează o creștere de 4,0-4,5% a agriculturii.

Construcțiile. Sectorul a demonstrat în 2006 o creștere viguroasă de 20%. Prețurile au

atins noi culmi, iar numărul operatorilor în sector a crescut spectaculos. În același timp, tot mai multe companii înțeleg că nivelul de prețuri atins (800 USD/m², decembrie 2006) cu greu va fi suportat de piață. În 2006, pentru prima dată în ultimii cinci ani cererea pentru apartamente a scăzut sub nivelul ofertei. Această situație va impune operatorii să dezvolte oferte locative de o calitate corespunzătoare prețului și să participe la elaborarea unor instrumente de vânzări ipotecare pentru a face locuințele accesibile.

Consumul. În 2006 cetățenii au rămas avizi de consum, dar s-a făcut observată o anumită temperare a dispozițiilor consumiste. Volumul serviciilor prestate populației a crescut cu 6%, iar volumul vânzărilor de mărfuri - cu 9% (față de 8,5% și, respectiv 13% în 2005). Totodată, creșterea puternică a consumului se manifestă cu predilecție în marile orașe, în timp ce în mediul rural și orașele consumul este limitat de veniturile mici. În 2004-2005 incidența sărăciei în mediul rural a crescut de la 26,5% la 29,1%, ajungând în 2006, conform estimărilor noastre, la 32-33%. Măsurările efectuate de EXPERT-GRUP în ianuarie 2006 atestau cel mai mic Indice de Confidență al Consumatorilor în orașele mici. Măsurările repetate în august 2006 au demonstrat o înrăutățire a anticipărilor negative în acest mediu de reședință. Dinamica negativă a dispozițiilor de consum a fost observată și în mediul rural, dar la un nivel mai puțin îngrijorător. Dacă în 2007 creșterea economică nu se va extinde geografic, se vor lărgi decalajele de venituri a locuitorilor din sate și orașele față de cei din marile zone urbane.

Bugetul. Stoparea exporturilor de vinuri în Rusia a provocat pierderi bugetare estimate la 400 milioane lei, dar impactul nu a fost nici pe departe distrugător. Aceasta este explicată de dependența cvasi-totală a bugetului de impozitele indirecte percepute pe consum, în principal TVA și care nu depinde pe termen

scurt de evoluția sectorului productiv. Veniturile totale ale bugetului public au depășit cu 1,7% nivelul planificat (atingând la 17,85 miliarde lei). Însă cheltuielile au fost executate în proporție de 97% din planificat, și aceasta după ce în noiembrie 2006 erau executate la numai 85%. Lipsa de eficiență și de transparență în utilizarea banilor publici a fost trăsătura caracteristică a anului precedent, comună pentru toți actorii din sector: de la Parlament până la ordonatorii de credite din autoritățile și instituțiile publice locale. Sume mari de bani publici au fost utilizate pentru subvenționarea directă sau indirectă a unor companii de stat (Air-Moldova) sau publice (Teleradio-Moldova).

Moneda. În iunie 2006 a fost modificată Legea cu privire la BNM și în versiunea sa actuala legea prevede o independență instituțională mai mare a Băncii, stabilește că controlul inflației este obiectivului de bază pentru BNM și elimină posibilitatea de creditare a statului de către Bancă, inclusiv prin achiziționarea hârtiilor de valoare de stat pe piața primară. Într-un mediu puternic inflaționist, la 28 septembrie BNM a majorat rata sa de bază a dobânzii de la 12,5 la 13,0% anual, la 16 noiembrie rata a crescut la 14%, iar la 1 decembrie – la 14,5%. Scopul urmărit a fost absorbția excedentului de lichiditate monetară pe piață. Dar sarcina combaterii inflației este foarte dificilă din cauza influxurilor constante de valută străină. În afară de aceasta, BNM nu poate să controleze direct rata de creștere a creditului comercial. Pentru a controla în mod eficient inflația, în 2007 BNM va trebui să-și diversifice portofoliul de instrumente de politică monetară.

Sistemul bancar. Printre cele mai importante evoluții ale anului 2006 evidențiem apariția investitorilor străini pe piața bancară. Începând cu 2007, aceștia vor impulsiona activitatea sistemului. De fapt, primele efecte s-au manifestat încă în 2006,

băncile autohtone fiind nevoite să demonstreze mai multă creativitate în promovarea unor noi produse bancare. Rata dobânzii la depozite în lei a scăzut la 11,93% față de 12,99% în 2005. La credite, rata dobânzii a scăzut ceva mai moderat, de la 18,93% în 2005 la 18,18% în 2006. În 2007 concurența se va înăspri, mai ales că ar putea să apară și alți jucători noi pe piața serviciilor bancare.

Piețele financiare. Piața hârtiilor de valoare de stat a demonstrat o dinamică extraordinară, fiind afectată de procesele ce s-au petrecut în economia reală și sistemul bancar. După ce în februarie a fost înregistrată cea mai scăzută rată a dobânzii (1,83%), în decembrie dobânzile au ajuns la 12,9%. Creșterea dobânzilor a fost determinată de accentuarea inflației, creșterea dobânzii pentru creditele interbancare și reducerea lichidităților bancare disponibile. Ca urmare a unor factori fundamentali (cerere-ofertă), dar și speculativi (zvonurile despre devalorizarea sau chiar schimbarea valutei naționale), în ianuarie-august leul s-a depreciat în raport cu dolarul. Cererea mai mare pentru valută a fost determinată de scumpirea importurilor, iar reducerea încasărilor din exporturi, majorarea activelor bancare valutare și vânzările mai mici de la persoanele fizice au făcut ca oferta să fie sub așteptări. În septembrie-decembrie leul s-a apreciat, revenind practic pe pozițiile de la începutul anului. Această dinamică a fost influențată de influxurile mai puternice de dolari și euro de la persoanele fizice, o anumită intensificare a exporturilor spre piețele vestice și deficitul de lichidități bancare în valută națională.

Comerț extern. Raportul comercial (*terms of trade*) al Moldovei s-a înrăutățit semnificativ în 2006. Volumul total al exporturilor a fost estimat de EXPERT-GRUP la circa 1071 milioane USD, în scădere cu 2,0% față de 2005. Volumul importurilor a continuat să crească puternic (cu 13,6%), însumând 2326 milioane USD. Aceste evoluții au determinat

înrăutățirea balanței comerciale, deficitul atingând o cotă „astronomică”, - 1555 milioane USD. Acesta este rezultatul șocurilor comerciale care au influențat asupra exporturilor (sistarea de către Federația Rusă a importurilor de băuturi alcoolice, sistarea de către Ucraina a importurilor de carne) și asupra importurilor (scumpirea gazului importat din Federația Rusă). Pe de altă parte, „briza comercială” din vest (GSP+, mai târziu aderarea la CEFTA) nu a avut efectele scontate. Exportul în Uniunea Europeană a cunoscut doar o relativă înviorare în a doua jumătate a anului (+11,2%). Nu așteptăm în 2007 o creștere spectaculoasă a exporturilor pe nici o direcție.

Piața globală a petrolului. În prima jumătate a anului 2006 prețurile pentru petrol s-au menținut pe un trend ascendent, ca urmare a unor factori economici (creșterea semnificativă a cererii în China și India) și geopolitici (conflictul din Liban, riscurile legate de dosarul nuclear iranian, reducerea extracției în Nigeria). Prețul pentru petrol a atins un apogeu situat la 78,4 USD/baril. Tendința a răversat în luna august, când s-au redus riscurile geopolitice. O influență au avut-o și condițiile climatice mai favorabile și micșorarea cererii din partea Chinei. În decembrie prețul a început să crească din nou. Într-o perspectivă de scurtă durată majoritatea experților așteaptă menținerea unui petrol scump la nivelul de 60-65 USD/baril.

Piața globală a grâului. În 2006 au fost înregistrate cele mai joase stocuri finale de grâu din ultimii 25 ani, iar prețurile au crescut. Ne așteptăm ca în viitorul apropiat să persiste tendințele de creștere a prețului, un lucru favorabil pentru agricultura moldovenească.

Partenerii comerciali. Pe parcursul anului 2006 evoluțiile din economiile principalilor parteneri comerciali au fost favorabile pentru

o eventuală expansiune a exporturilor moldovenești. Economii României, Rusiei și Ucrainei au crescut cu 7%, iar creșterea medie în UE a fost de 3%, ceva mai solid decât se prognoza anterior. Însă pentru ca exportatorii din Moldova să valorifice aceste tendințe pozitive sunt necesare eforturi mai serioase din partea autorităților și producătorilor pentru depășirea barierelor netarifare și sporirea competitivității exporturilor moldovenești.

Prețurile. În anul 2006 tensiunile inflaționiste au escaladat. Indicele Prețurilor de Consum a crescut cu 14,1%, comparativ cu 10,0% în 2005 și 12,5% în 2004. Indicele Prețurilor Producătorilor Industriali a crescut cu 12,7%. Majorarea prețurilor producătorilor a exercitat presiuni și asupra prețurilor de consum. Inflația este și rezultatul expansiunii cererii finanțate de majorarea salariilor, veniturilor recepționate de peste hotare, veniturilor provenite din business și de creditele de consum. Cea mai mare influență asupra creșterii IPC a avut-o scumpirea administrativă a serviciilor comunal-locative cu 32% (aprovizionarea cu gaz, alimentația cu apă potabilă). În 2007 inflația va fi determinată de o serie de factori. Inflația mare din 2006 va alimenta anticipările inflaționiste. Creșterea salariilor și veniturilor remise de peste hotare vor încuraja inflația prin intermediul cererii de consum. De asemenea, sunt de așteptat noi majorări ale prețului pentru gazul natural și electricitate. Intensificarea competiției în sectorul bancar va rezulta în reducerea graduală a ratelor

dobânzilor, aceasta sporind și mai mult cererea pentru credite de consum.

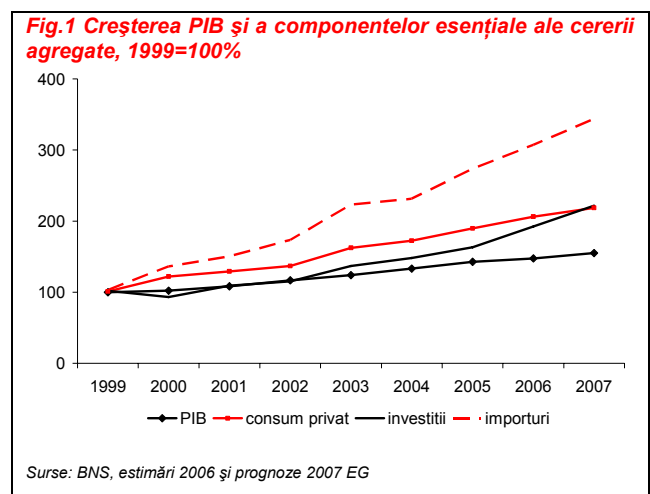
Piața muncii. În 2006 anchetele forței de muncă au arătat scăderea numărului de persoane declarate ca fiind plecate la muncă peste hotare. Dacă în T3-05 acest număr era estimat de Biroul Național de Statistică la 420 mii, atunci în T3-06 - la 320 mii. Însă această scădere statistică a numărului de emigranți nu pare a fi și una reală și nu se regăsește într-o creștere corespunzătoare a populației economic active, care a sporit cu numai 23 mii. Analiza fluxurilor turistice, observațiile de pe teren și din presă sugerează că stocul de emigranți nu a scăzut în 2006.

În pofida intemperiilor economice și șocurilor externe, salariul mediu real în 2006 a crescut cu 15,5% (6,8% în 2005). Aceasta se datorează creșterii productivității muncii în ramurile economic eficiente (construcții, servicii financiare, comerțul, unele ramuri industriale) și creșterii administrative a salariilor finanțate din buget. În noiembrie 2005-noiembrie 2006 angajații din sfera administrației publice s-au bucurat de cea mai mare creștere a salariului pe economie, circa 50% în termeni reali! Majorarea salariilor a condiționat apariția distorsiunilor în cadrul sistemului bugetar: salariul mediu în sfera administrației publice este de două ori mai mare decât salariul primit de un învățător de la treapta învățământului de cultură generală sau de un medic. Nu putem găsi un criteriu economic plauzibil care să îndreptățească aceste decalaje de salarii în sfera publică.

PIB

Pentru economia moldovenească anii 2001-2005 au fost perioada „iluziei de zbor înalt”, PIB crescând în medie cu 7,0% anual. Dinamica economică a fost antrenată în principal de expansiunea fulminantă a cererii private pentru bunurile de consum final, care a crescut cu 9,4% anual. Consumul a fost finanțat de creșterea rapidă a salariilor reale, a veniturilor remise de emigranți și a profiturilor. Începând cu 2005, crește esențial și rolul creditului bancar în finanțarea consumului. În aceeași perioadă, investițiile în capital fix au crescut cu circa 12% anual. Niște performanțe aparent foarte bune.

Însă indicatorii macroeconomici tradiționali nu relevă calitatea proastă a creșterii economice din Moldova și supraîncălzirea sistemului. Sectorul productiv moldovenesc este încă foarte plătând, de aceea intensificarea cererii interne nu a fost egalată de o dinamică similară a ofertei interne. Setea de consum a cetățenilor a fost satisfăcută în principal din contul importurilor, care în 2001-2005 au demonstrat o creștere cu totul excepțională, de 15,2% în medie anuală, și care a devansat toate celelalte componente ale cererii agregate (Fig1).

La partea calitativă a creșterii economiei Moldovei ar mai trebui adăugate câteva considerente. Geografic, creșterea economică este limitată la ariile urbane mari, în timp ce economia rurală stagnează. Un asemenea model de creștere economică nu asigură majorarea veniturilor locuitorilor rurali și nu permite reducerea durabilă a sărăciei într-o țară în care peste 60% din populație locuiește în mediul rural. De asemenea, creșterea a fost foarte intensivă în capital, dar acompaniată de lichidarea locurilor de muncă și de intensificarea emigrației. Piețele externe nu au fost diversificate, iar exporturile sunt reprezentate de o gamă îngustă de produse de mică valoare adăugată.

Un asemenea model de creștere economică de obicei are drept rezultat o „aterizare forțată” a economiei, echilibrarea acesteia fiind posibilă numai prin comprimarea cererii și nu prin extinderea ofertei. Duritatea „aterizării” în mare măsură va depinde de capacitatea guvernului și a companiilor private de a majora oferta agregată pe piață. Sunt două ingrediente de bază pentru a evita o „aterizare dură” a economiei sau pentru a-i reduce la minimum consecințele. La nivel de guvern, este necesară simplificarea mai hotărâtă a cadrului regulatoriu pentru a „dezlănțui” sectorul privat intern și pentru a atrage în economie investiții străine directe, inclusiv în domeniul „green-field investment”. La nivel de companii, este necesară adoptarea mai rapidă a unor modele avansate de management și marketing și implementarea standardelor de calitate și tehnice internațional recunoscute.

Șocurile comerciale externe din anul 2006 au fost un „duș rece” care, sperăm, va pune capăt iluziilor și va determina guvernul și producătorii să adopte strategii politice și corporative mult mai eficiente. Chiar dacă a fost evitată o recesiune sistemică de proporții, două sectoare economice – agricultura și industria – au încheiat primele trei trimestre ale anului 2006 cu o creștere negativă, - 2,6% și, respectiv, -7,0%. Economia a rămas pe o pantă pozitivă numai datorită serviciilor care au crescut cu 9,4%. Dar și în această sferă se manifestă dezechilibre calitative puternice. În particular, sub-sectorul construcțiilor a crescut cu circa 16%, dar aceasta se datorează în mare măsură construcțiilor civile cu destinație locativă (adică neproductivă) și, pe de asupra, este vorba de construcțiile urbane în segmentele de elită (inaccesibile publicului larg). Creșterea de 18% a unui alt sub-sector important, cel al transporturilor și comunicațiilor, a fost asigurată doar de comunicații, ramura transporturilor auto și feroviare fiind în recesiune. Iar în cadrul comunicațiilor, o porțiune esențială a avansului a fost asigurată de ramura telecomunicațiilor mobile unde activează doar doi operatori.

Conform estimărilor noastre preliminare, anul 2006 s-a încheiat cu o creștere de 3,8-4,0%. În anul 2007 creșterea ar putea să se situeze în segmentul 6,0-6,5% și va fi posibilă odată cu înlăturarea factorilor care au împiedicat o creștere mai puternică în 2006. Această prognoză se bazează pe următoarele ipoteze: agricultura va crește cu 6%, industria prelucrătoare – cu 4%, construcțiile – cu 7%, comerțul – cu 4%, iar transportul și telecomunicațiile – cu 6%. Alte sectoare vor crește în medie cu 5%, iar impozitele nete pe produs și import – cu 10%, asigurând circa 30% din sporul PIB.

Industria

În 2006 întreprinderile industriale de toate formele de proprietate au fabricat producție în valoare de 22 miliarde lei în prețuri curente, cu 6,9% mai puțin decât în 2005 (fig.2). Cu alte cuvinte, sectorul industrial a suferit în 2006 o recesiune gravă, de amploarea celei înregistrate în 1996. Deși sub-sectorul extractiv și cel sub-sectorul energetic au crescut (cu 23%, și respectiv, 6%), sectorul industrial a fost ținut în zona negativă de industria prelucrătoare, unde producția a fost cu 8% mai mică în termeni reali decât în 2005.

Rata de creștere al industriei alimentare și a băuturilor s-a situat la -19%. Vinificația și producția de băuturi alcoolice distilate, unde producția a scăzut cu 50% și, respectiv, 37%, sunt ramurile care au determinat în cea mai mare măsură recesiunea industriei alimentare. Dar chiar dacă acestea ar fi rămas eventual la nivelul anului 2005, creșterea industriei alimentare oricum ar fi fost anemică (circa 1,5%) și aceasta din cauza problemelor existente în alte ramuri importante, precum fabricarea uleiurilor, produselor lactate și produselor de cofetărie. Recesiunea acestora nu are nici o legătură cu barierele comerciale instituite de Federația Rusă în 2005-2006.

Totodată, dinamică negativă din ramura producției băuturilor alcoolice a generat consecințe negative și pentru alte câteva ramuri aferente. Producția ambalajului din sticlă și carton a diminuat cu 7%. Și majorarea prețului la gazul natural a fost un factor important care a influențat negativ producția de sticlă (precum și a cimentului).

Industria constructoare de mașini a suferit o recesiune de 3%, în principal din cauza problemelor cu care se confruntă producătorii de pompe și de mașini agricole. Aceste două ramuri, deși dispun de un potențial enorm pentru dezvoltare, până în prezent nu au fost în stare să capitalizeze avantajele comparative de care dispun în raport cu concurenții din regiune (în primul rând, costurile de producție mai mici).

În 2006 a devenit clar că industria produselor de tutun s-a transformat definitiv într-o „stea căzătoare”. Indicii

de creștere a producției acestei ramuri descriu următoarea traiectorie: 2003 – plus 1%, 2004 – minus 5%, 2005 – minus 4%, 2006 – minus 23%. Toate încercările guvernului de a salva această ramură, inclusiv prin subvenții directe companiilor producătoare și/sau prelucrătoare de tutun, sunt inefficiente și chiar contraproductive. Singura șansă de supraviețuire pentru ramura dată este asigurarea competitivității producției și integrării verticale, lucru posibil doar prin privatizarea principalelor unități prelucrătoare. Totodată, pe termen lung ramura respectivă este sortită pierii, din cauza intensificării campaniei globale anti-fumat, campanie la care va trebui să adere în mod mai convingător și guvernul Moldovei.

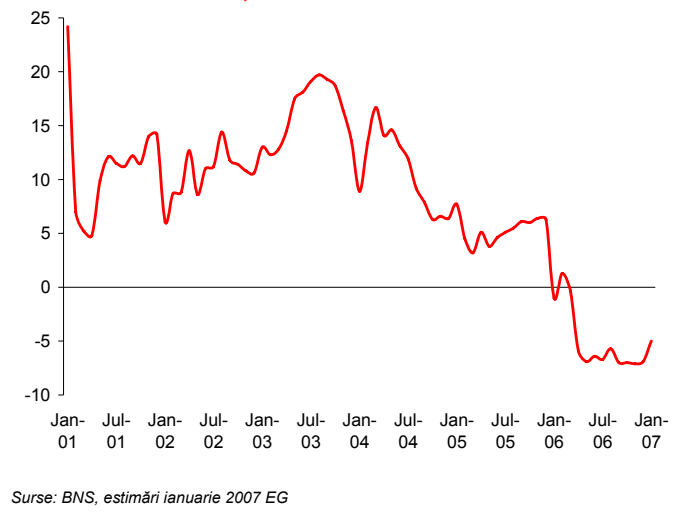
În contrast cu cele menționate anterior, unele ramuri ale economiei au înregistrat creșteri impunătoare. Acest lucru se explică inclusiv prin afilierea la companii internaționale, a căror producție este destinată pieței europene și care dispun de canale de distribuție dezvoltate pentru producția sa. Spre exemplu, volumul producției de piele s-a mărit cu 80% la sută, producerea echipamentului medical și optic cu 70%. Fabricile de producere a covoarelor au sporit volumele de desfacere cu aproximativ 26%. Expansiunea puternică a sectorului construcțiilor a favorizat sporirea producției materialelor de construcții cu 38%. Cu toate acestea, trebuie să constatăm că „anul industrial” 2006 s-a încheiat pe o notă chiar mai pesimistă decât a început.

Industria are șanse de a recupera în 2007 handicapul prin reluarea exporturilor pe piața Federației Ruse și extinderea mai agresivă a vânzărilor pe piețele occidentale. Desigur, cantitățile de vinuri ce se vor exporta în 2007 nu se vor compara cu cele din anii precedenți, și aceasta din cauza unei atenții sporite la capitalul calitatea produselor moldovenești. Diversificarea piețelor de desfacere și restabilirea producției vinicole poate revigora și sectoarele aferente. O prognoză precaută a EXPERT-GRUP-ului asupra creșterii producției industriale în 2007 se situează la 3,5-4,5%.

Agricultura

Anul 2006 a fost pentru sectorul agricol unul cu multe speranțe și puține succese. Evoluția sectorului a confirmat odată în plus caracterul volatil și riscant al activităților agricole în Republica Moldova (fig.3). Producția agricolă obținută în toate categoriile de

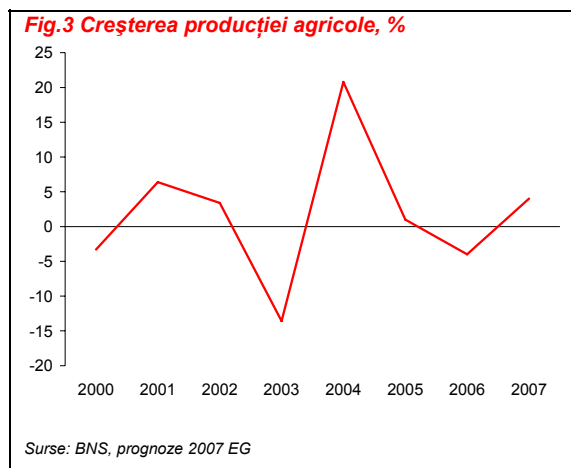
Fig.2 Creșterea producției industriale, %, cumulativ anual

gospodării în 2006 a însumat, conform estimărilor preliminare, 11 miliarde lei, constituind 96% față de anul precedent. Micșorarea producției agricole a fost determinată de scăderea producției vegetale cu 8,9%. Conform unor informații preliminare, în 2006 au fost recoltate 371 mii tone de fructe, adică cu 17 mii tone mai puțin decât în 2005. Recolta de legume a constituit 459 mii tone, cu 15 mii tone mai mult decât în 2005. După cum arată unele date precizate, recolta de struguri a fost cu circa 18-20% mai mică decât în anul precedent.

A scăzut și recolta globală de cereale cu circa 20%. Piața cerealelor a fost înviorată într-o anumită măsură de hotărârea Guvernului prin care exporturile de cereale din Republica Moldova pot fi efectuate fără înregistrarea obligatorie a contractelor la Bursa Universală de Mărfuri a Moldovei. Această hotărâre are cel puțin două aspecte benefice pentru piața cerealelor din Moldova:

- exportatorii vor evita plata unor taxe suplimentare ce duc la majorarea prețului final și la diminuarea competitivității internaționale a produselor;
- nu vor mai exista metode de presing și control asupra companiilor, ceea ce va asigura un grad mai înalt de accesibilitate a pieței atât din partea vânzătorilor, cât și a cumpărătorilor.

Anul precedent problema calității producției agricole a fost chiar mai serioasă decât scăderea cantităților. Tergiversarea implementării tehnologiilor noi de cultivare a produselor cu valoare adăugată înaltă este cea mai stridentă problemă a agriculturii moldovenești. Marea majoritate a întreprinderilor din acest sector sunt gestionate de manageri care nu știu sau nu vor să producă ceea ce solicită piața. Cât privește posibilitatea dezvoltării unor relații durabile cu parteneri europeni, o perspectivă clară poate apărea doar în cazul livrării constante de produse, atât din punct de vedere cantitativ, cât și calitativ. În 2006 am fost martorii primelor încercări timide de obținere a certificatelor internaționale de calitate. Dar certificarea proceselor de producție care oferă în final certificatul EurepGAP, respectiv HACCP, sunt doar condiții de bază pentru accesarea pieței și nu garantează o comercializare instantanee a producției. În condițiile în care companiile din acest sector nu sunt în mod elementar acreditate și recunoscute pe piețele europene, nu ar trebui să ne așteptăm la minuni din partea regimului comercial GSP+ sau al Preferințelor Comerciale Autonome.

Conform așteptărilor Ministerului Agriculturii, în anul 2007 sectorul agricol își va mări volumul producției cu aproximativ 12,9%. Această prognoză se bazează pe o presupusă creștere a producției vegetale cu aproximativ 13,5% și a celei animale cu 11,7%. Prognozele noastre sunt mai rezervate, limitate la 4,0-4,5%. Optimismul ministerului de ramură poate încuraja doar persoanele care nu înțeleg agricultura. Realitatea arată că un nivel înalt de producție poate aduce la fel de multe pagube ca și

un îngheț în mijloc de primăvară. Un exemplu elocvent este cantitatea de mere stocată în instalațiile frigorifice din Moldova și care nu poate fi comercializată din varii motive. Pe zi ce trece costul de producție al fiecărui kilogram crește, iar din evoluția cererii pe piață vedem că prețurile scad. Cu toate că agricultura Moldovei a fost pusă în fața unei interdicții din partea Federației Ruse cu mult înaintea sectorului vinicol, producătorii locali nu au reușit să se adapteze la noile condiții. Evoluția sectorului va depinde în mare măsură de restabilirea relațiilor comerciale cu Rusia. Este foarte important ca producătorii locali să-și diversifice piețele de distribuție și să diminueze riscul repetării embargourilor din 2005-2006, însă acest lucru trebuie făcut într-un orizont de timp mai îndelungat și fără pierderea canalelor de distribuție anterioare.

Construcțiile

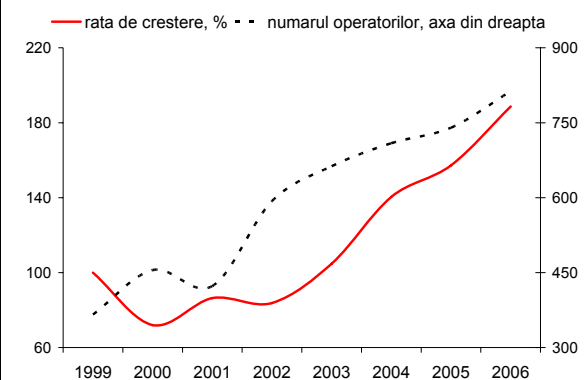
În 2006 s-a consolidat tendința de extindere a activităților de construcții-montaj care a început în 2002. Aparent, anul s-a încheiat pe o notă ultra-pozitivă pentru sectorul construcțiilor, operatorii încasând profituri foarte mari. Atractivitatea sectorului pare a fi extraordinar de înaltă, după cum ar sugera creșterea rapidă a numărului de operatori pe această piață. Creșterea se produce în principal din contul firmelor private autohtone care rup din cotele de piață ce revin companiilor de stat sau cu capital străin.

Datorită condițiilor meteorologice favorabile, activitatea economică în sectorul construcțiilor a rămas foarte intensă chiar până în decembrie. Deloc surprinzător, volumul lucrărilor efectuate în 2006 a fost cu 20% mai mare decât în 2005 (fig.4). Trei sferturi din lucrările de construcții-montaj au fost executate de întreprinderile din mun. Chișinău, dar se observă o înviorare a activității și în alte orașe.

În același timp, oferta răspunde în principal cererii pentru apartamente din categoria superioară de prețuri. În segmentul inferior al prețurilor oferta de noi spații locative rămâne foarte anemică. De aceea, prețurile în sectorul imobiliar au continuat să crească practic pe întreg parcursul anului¹. După ce în octombrie ele au crescut la 780 USD/m², în noiembrie-decembrie prețul mediu a fost estimat la 790 USD/m².

Dar o analiză ceva mai profundă arată că în în sfera construcțiilor perspectivele nu sunt chiar atât de „roze”. În 2006, pentru prima dată în ultimii cinci ani cererea pentru apartamente a scăzut semnificativ sub nivelul ofertei. Conform unor estimări, în primele nouă luni, oferta lunară de apartamente era de 2 ori mai mare decât cererea și aceasta în mare măsură datorită scăderii cererii speculative. Acesta este primul semnal că anticipările companiilor din acest sector sunt probabil exagerat de optimiste, iar

Fig.4 Creșterea volumului lucrărilor de construcții-montaj (1999=100%) și numărului de operatori

Surse: BNS

¹ Conform informației preluate de la agenția imobiliară Lara, www.lara.md, link <http://www.lara.md/?m=page&id=2>.

prețul a atins cote greu de menținut. Pentru a nu admite o evoluția a pieței după modelul balonului de săpun, operatorii de pe această piață vor trebui să revadă tehnicile de vânzare, să contribuie la dezvoltarea sistemului de ipotecă și să diversifice ofertele.

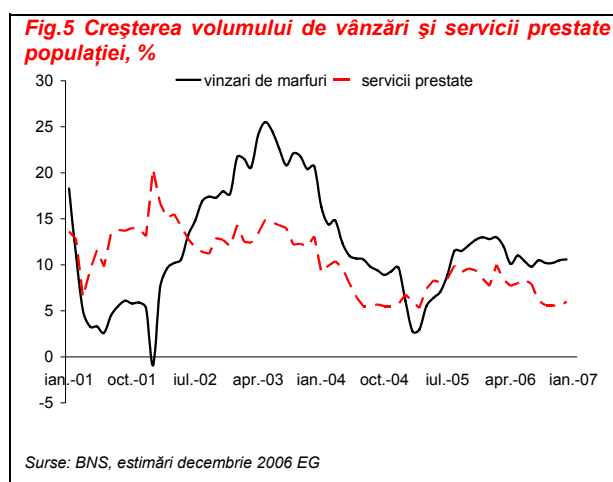
Având în vedere dinamica din anii 2001-2006, este totuși dificil de crezut că în 2007 ar fi posibilă o scădere dramatică de preț. Se vor multiplica mai degrabă ofertele care pentru același preț mediu de 790-810 USD/m² vor propune spații locative mai bine dotate decât în trecut. Cu alte cuvinte, odată cu saturarea treptată a pieței imobiliare și înăsprirea concurenței între companiile de construcție, piața se va maturiza, iar consumatorii vor primi spații în care vor trebui să investească mai puțin pentru a le aduce într-o stare locuibilă. O schimbare ce poate aduce schimbări esențiale în structura pieței este stabilirea noilor cote de impozitare pentru imobil. Ca urmare a aplicării acestora, proprietățile cu o suprafață mare vor scădea în preț din cauza „greutății” impozitelor plătite anual.

Comerțul și serviciile

Cetățenii moldoveni în 2006 au rămas avizi de consum, și aceasta în pofida vicisitudinilor din sectoarele de producție. Totuși o anumită temperare a dispozițiilor consumiste s-a făcut observată. Conform unor estimări, serviciile prestate populației au crescut cu aproximativ 6%, iar volumul vânzărilor de mărfuri realizat cu amănuntul a crescut cu 8-9%, adică sub indicii realizați în 2005 (8,5% și, respectiv 13%, fig.5). Totodată, păstrarea unor ritmuri pozitive de creștere a vânzărilor este în cea mai mare măsură condiționată de consumul în marile orașe, în timp ce în mediul rural și orașele mici consumul este limitat de veniturile foarte reduse. În 2005 incidența sărăciei în mediul rural a crescut puternic (de la 26,5% în 2004 la 29,1% în 2005), în timp ce în marile zone urbane a scăzut. După cum sugerează unii indicatori, în 2006 incidența sărăciei în mediul rural a continuat să crească, ajungând la circa 32-33%.

Înclinația spre consum este menținută de salariile care au crescut esențial în multe ramuri din sfera industriei și serviciilor, de veniturile provenite din activitatea individuală de business și de banii remiși de peste hotare de emigranții moldoveni. Conform ultimilor date ale BNM, în T1/T3-2006 compensațiile pentru muncă și transferurile efectuate de muncitori de peste hotare s-au ridicat la aproximativ 800 milioane USD, cu aproape 24% mai mult decât în 2005. Aceasta este o creștere surprinzător de înaltă, majoritatea analiștilor fiind anterior de părerea că potențialul creșterii transferurilor este practic epuizat.

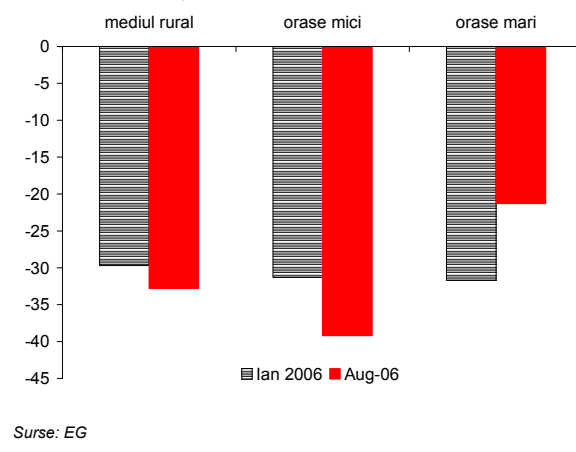
Perspectivile de creștere a vânzărilor cu amănuntul în 2007 sunt destul de bune, dar totuși limitate geografic. Se pare că rețelele comerciale retail manifestă anticipări foarte optimiste vizavi de potențialul pieței. În 2006 câteva companii comerciale și-au extins

rețelele existente, iar unele grupuri internaționale și-au declarat interesul pentru lansarea businessului în sectorul retail din Moldova. Până în prezent companiile din acest sector au ignorat potențialul de extindere în regiuni, activitatea lor limitându-se la 1-2 orașe mari. În 2007 concurența se va intensifica în special pentru preluarea orașelor mici.

Însă anticipările pozitive ale companiilor nu corespund pe deplin confidenței economice a consumatorilor din aceste orașe. Indicele de Confidență a Consumatorilor, măsurat de EXPERT-GRUP în ianuarie și în august 2006, atestă cea mai semnificativă înrăutățire a încrederii economice în rândul cetățenilor din orașele mici (fig.6). Dispoziția economică în 2006 s-a îmbunătățit în cele două orașe mari, Chișinău și Bălți². Urmează să vedem dacă evoluțiile reale vor introduce corectări pozitive în percepțiile negative ale publicului.

Fig.6 Evoluția Indicelui Confidenței Consumatorilor pe medii de reședință

În 2006 Agenția Națională pentru Reglementare în Telecomunicații și Informatică (ANRTI) a atribuit, în afara oricărui concurs, operatorului de telefonie fixă Moldtelecom (companie de stat) licența pentru prestarea serviciilor de telefonie mobilă în standardul CDMA 2000. În decembrie 2006 a fost desfășurat concursul pentru acordarea celei de-a treia licențe de prestare a serviciilor de telefonie mobilă în standardul GSM 900/1800, care a fost câștigat de întreprinderea mixtă „Eventis Mobile”. Ținând cont de aceste evenimente, ne așteptăm în 2007 la evoluții favorabile pentru consumatori: reducerea tarifelor, sporirea calității serviciilor prestate și diversificarea ofertelor. Piața serviciilor de telefonie mobilă are încă rezerve neexplorate, lucru demonstrat și de indicatorii de rentabilitate foarte înalți de care se bucură primii doi operatori de pe piață.

Anul 2006 a fost mai puțin pozitiv pentru sectorul transporturilor. Întreprinderile de transport feroviar, auto, fluvial și aerian au transportat 14,6 milioane tone de mărfuri, volum inferior cu 4,4% celui realizat în anul 2005. Potrivit Biroului Național de Statistică (BNS) diminuarea a fost condiționată de reducerea volumului de mărfuri transportate de transportul feroviar (cu 6,6%). Totodată, a fost înregistrată majorarea parcursului de mărfuri (cu 15,8%), datorată creșterii distanței de transport a mărfurilor (în medie cu 21,0%). Transportul pasagerilor nu a suferit atât de mult, reușind să compenseze parțial recesiunea în sfera transportului de mărfuri, grație transportatorilor privați. În 2006 cu autobuzele și microbuzele au fost transportați 109,4 milioane pasageri, iar cu transportul aerian – 396,6 mii pasageri. Comparativ cu anul 2005 numărul acestora a crescut respectiv cu 3,6% și 9,6%.

În 2007 cererea de consum va rămâne foarte înaltă, crescând cu 8-10%. Sursele ce vor asigura puterea de cumpărare vor rămâne aceleași ca și în 2006: creșterea puternică a salariilor, veniturile derivate din business și cele provenite din emigrație.

² Mai multe despre metodologia și rezultatele Indicatorului Confidenței Consumatorilor vedeți pe siteul Centrului Analitic EXPERT-GRUP, linkul http://www.expert-grup.org/pub/raport_cci_nr2.pdf.

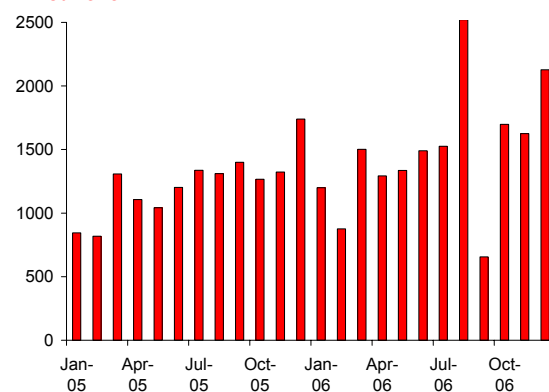
Finanțele publice

În pofida dificultăților din sectorul de producție, legate de stoparea exporturilor de vinuri în Rusia, pierderile de venituri ale bugetului public (legate de comprimarea încasărilor din impozitul pe venit și contribuțiile de asigurări sociale) nu au fost catastrofale, fiind estimate la circa 400 milioane lei³. Aceasta este explicată de dependența cvasi-totală a bugetului de impozitele indirecte percepute pe consum, în principal TVA. Deși în 2006 s-a manifestat o volatilitate mai mare a încasărilor lunare decât în 2005 (fig.7), veniturile publice totale au fost executate în proporție de 101,7% din nivelul planificat și cu 22,9% mai mult decât în 2005. Conform informațiilor actualizate⁴, devieri negative esențiale de la nivelul planificat au fost admise în colectarea veniturilor provenite din contribuțiile de asigurări sociale de stat (-38 milioane lei, determinate de lipsa constrângerilor fiscale corespunzătoare în adresa unor întreprinderi de stat nerestructurate și de reducerea salariilor în ramura vinificației), din impozitul funciar (-13,5 milioane lei, determinate de situația proastă din sectorul agricol) și din mijloacele speciale încasate de instituțiile publice centrale și locale (-24 milioane). În ultimul caz, se pare că există o legătură între scăderea încasărilor și implementarea reformei regulatorii, dar subiectul dat merită cercetări suplimentare.

După cum am arătat și în edițiile lunare anterioare, managementul capitolului de cheltuieli bugetare în 2006 a fost sub orice critică. Să menționăm mai întâi că cheltuielile anuale au fost finanțate la un nivel de 97% din cel planificat (17,978 miliarde față de 18,534 miliarde). În cazul unor asemenea compartimente importante precum învățământul și agricultura, cheltuielile au fost cu 145 milioane și, respectiv, 51 milioane lei mai puțin decât a fost planificat. Și aceasta în pofida existenței mijloacelor suficiente în buget.

În al doilea rând, conform informației oficiale în primele 11 luni ale anului cheltuielile au fost executate la un nivel de numai 87,5% din plafonul stabilit pentru ianuarie-noiembrie 2006⁵. Cu alte cuvinte, pentru a obține o executare cât de cât apropiată de nivelul planificat, în ultima lună a anului 2006 executorii de bugete ale autorităților și instituțiilor publice de diferite nivele au cheltuit aproape 3 miliarde de lei, după ce în primele 11 luni au cheltuit în medie 1,4 miliarde lei lunar! Nu sunt necesare eforturi deosebite ale imaginației pentru a înțelege cât de

Fig.7 Evoluția veniturilor lunare în bugetul public, milioane lei

Surse: Ministerul Finanțelor

³ Interviu Ministrului de Finanțe Mihai Pop acordat agenției de presă Basa-press.

⁴

http://www.minfin.md/common/nationalbuget/operativinfo/decembrie_2006_II/1Informatia_operativa_privind_executarea_bugetului_public_national.pdf.

⁵

http://www.minfin.md/common/nationalbuget/operativinfo/noiembrie_2006/1Informatia_operativa_privind_executarea_bugetului_public_national.pdf.

„eficient” au fost cheltuiți acești bani publici. Mai multe detalii despre eficiența și transparența minimală în utilizarea banilor publici pot fi găsite în boxa 1.

În noiembrie 2006 Parlamentul Republicii Moldova a adoptat în lectură finală legea bugetului de stat pentru anul 2007. Parametrii bugetului au fost prognozați pornind de la următoarele premise macroeconomice: creșterea PIB în 2007 va fi 4%, cursul valutar mediu anual – 14,6 lei / USD, rata inflației – nu mai mare de 10,5%, datoria publică internă – 3899 milioane lei, datoria externă administrată de guvern – 728 milioane USD. Veniturile totale în bugetul de stat vor fi de 12,088 miliarde lei, iar cheltuielile – 12,161 miliarde, cu un deficit de 73 milioane lei. Deficitul estimat la 0,7% din PIB nu pare să creeze nici un fel de probleme macroeconomice, în cazul în care va fi asigurată stabilitatea în sectorul monetar și nu vor apare noi șocuri comerciale.

Boxa1. Exemple de utilizare defectuoasă a banilor publici în 2006

Anul 2006 este unul foarte ilustrativ în ceea ce privește lipsa de transparență și corectitudine în utilizarea finanțelor publice. Au continuat practicile de acordare a facilităților și scutirilor fiscale cazuale, precum și a subvențiilor directe plătite unor agenți economici, și aceasta în afara oricărei transparențe fiscale și fără condiționarea utilizării subvențiilor. La propunerea guvernului sau la inițiativa unor deputați, Parlamentul a aprobat în repetate rânduri derogări și scutiri fiscale sau alte plăți economic nefondate. Exemplul cel mai concludent este alocarea a 583 mii lei către Compania de Stat Teleradio-Moldova din fondul de rezervă a Guvernului pentru acoperirea datoriilor față de bugetul public național! Niște „practici fiscale” greu de explicat din punct de vedere economic.

La 26 octombrie 2006 Parlamentul a adoptat o lege pentru ameliorarea situației economico-financiare a întreprinderii de stat „Moldtranselectro”. Legea anulează majorările de întârziere și amenzile întreprinderii ca datorii față de bugetul de stat, precum și penalitățile și dobânzile aferente creditelor obținute în baza acordurilor adiționale încheiate cu Ministerul Finanțelor, calculate din data reorganizării întreprinderii. Este vorba de o sumă de 218 milioane lei. Aceasta denotă absența oricărei înțelegeri din partea legiuitorilor vizavi de funcționarea întreprinderilor în condiții de piață și creează indisciplina fiscală în sectorul public al economiei.

Consiliul Creditorilor de Stat a continuat în 2006 procedurile de „izolare fiscală” a unor întreprinderi cu capital de stat sau predominant de stat. În majoritatea cazurilor aceste decizii au doar un impact limitat asupra situației financiare a companiilor în cauză, fără a îmbunătăți substanțial performanțele manageriale pe termen lung. Nu a fost asigurată transparența controlului de stat asupra gestionării finanțelor publice. De exemplu, Curtea de Conturi nu a publicat integral rezultatele reviziei financiare efectuate la Centrul de Combatere a Crimelor Economice și Corupției pe perioada anilor 2003-2004. Secretului de stat invocat de Curtea de Conturi este o explicație „nebuloasă” în cel mai bun caz.

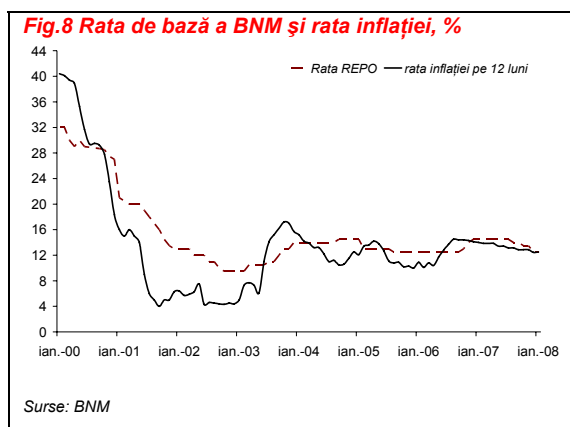
În noiembrie Parlamentul a sancționat acordarea din bugetul de stat a 93 milioane lei către compania de stat „Air - Moldova” pentru procurarea unei aeronave. „Tranzacția” este dubioasă din mai multe considerente. În primul rând nava urmează a fi procurată prin intermediul unei rețele de companii înregistrate în zone off-shore. În al doilea rând, acordarea unei asemenea sume se face în detrimentul altor priorități, mai ales a celor din sfera socială. În sfârșit, această formă de susținere a unei companii cu scop comercial denaturează libera

concurență și stimulează și mai mult indisciplina bugetară a companiilor cu capital de stat.

Moneda

Politica monetară a Băncii Naționale a Moldovei (BNM) a suferit schimbări esențiale în anul 2006, efectul lor urmând să se manifeste plenar în 2007. În iunie 2006 a fost modificată Legea cu privire la BNM. În versiunea sa actuală legea prevede o independență instituțională mai mare a Băncii, stabilește drept obiectiv de bază al BNM controlul inflației și elimină posibilitatea de creditare a statului de către Bancă, inclusiv prin achiziționarea hârtiilor de valoare de stat pe piața primară (mai multe detalii în boxa 2). Anterior, chiar dacă legea nu permite finanțarea directă a deficitului bugetar, era totuși posibilă o finanțare mascată prin procurarea titlurilor emise de Ministerul Finanțelor.

Interzicerea prin lege a finanțării deficitului bugetar prin emisie monetară este un semn de maturizare a gândirii economice și că aceasta va impulsiona dezvoltarea pieței financiare în Moldova. În același timp, nu poate fi ignorat faptul că maturizarea dată în mare măsură este un produs al obligațiilor asumate de Guvern și BNM în cadrul Memorandumului de Politici Economice și Financiare semnat cu FMI în 2006. Semnarea acestui memorandum este, la părerea noastră, evenimentul cel mai important al anului economic 2006.

Amendamentele legislative au fost urmate de adoptarea de către BNM, în a doua jumătate a anului, a unei politici monetare mult mai restrictive, menite să combată riscurile inflaționiste care au escaladat începând cu luna mai 2006. Stabilirea controlului inflației drept obiectiv de bază al BNM a fost urmată de sporirea rolului operațiunilor pe piața deschisă în calitate de instrumente ale politicii monetare și reducerea rolului intervențiilor valutare. De realizarea obiectivului antiinflaționist va depinde în mod crucial stabilizarea macroeconomică și creșterea economică în următorii ani. Pentru atingerea obiectivului fundamental, obiectivul intermediar urmărit de BNM este rata creșterii masei monetare, iar obiectivul operațional – baza monetară. Cu toate acestea, sarcina BNM este arhidificilă din cauza influxurilor constante de valută străină. Pentru a controla în mod eficient inflația, BNM trebuie să-și diversifice portofoliul de instrumente de politică monetară.

Dacă în aprilie rata anualizată a inflației era de 10,4%, atunci în august indicatorul a depășit 14,5%. Într-un mediu puternic inflaționist, la 28 septembrie BNM a fost nevoită să majoreze rata sa de bază a dobânzii (REPO) de la 12,5 la 13,0% anual, la 16 noiembrie rata a crescut la 14%, iar la 1 decembrie – la 14,5%, revenind la nivelul din decembrie 2004 (fig.8). Scopul urmărit a fost absorbția excedentului de lichiditate monetară pe piață.

Dacă nu vor se vor produce noi șocuri externe, majorarea ratei de bază a BNM va conduce pe parcursul anului 2007 la o anumită temperare a inflației. Istoria monetară a actualului deceniu arată că inflația este destul de sensibilă la variațiile ratei REPO. Până în decembrie 2007 rata anualizată a inflației va scădea la 12,5-12,7%, ceea ce va permite ratei de bază a BNM să revină la nivelul de 12,5% realizat în 2005. Însă ținta „magică” a inflației de 10% cel mai probabil nu va fi atinsă.

De ce reducerea inflației trebuie să fie obiectivul de bază al BNM? Deoarece o inflație înaltă, compusă din două cifre, are efecte sistemice serioase. Din cauza anticipărilor inflaționiste, băncile comerciale majorează rata la depozitele bancare, din care rezultă scăderea înclinației pentru investiții. Inflația reduce bunăstarea privată, mai ales ca urmare a erodării veniturilor fixe. Odată cu inflația cresc și presiunile asupra bugetului, deoarece cresc necesitățile de finanțare a politicii de asistență socială. În același timp, BNM trebuie să adere plenar la obiectivele pe care și le asumă și să nu intervină cu modificări care discreditează încrederea publică față de politica sa. Un astfel de exemplu a fost modificarea în regim de urgență, în decembrie 2006, a politicii monetare pentru 2006, prin care prevederile documentului au fost ajustate la realitățile macroeconomice.

Boxa 2. Modificările legislative și politica monetară a BNM

Legea cu privire la BNM a fost modificată în 2006⁶, cea mai importantă modificare fiind precizarea obiectivului principal al Băncii. (Un alt amendament legislativ din noiembrie 2006 modifică și modul de formare a capitalului BNM). În versiunea anterioară, obiectivul de „realizare și menținere a stabilității monedei naționale” lăsa loc pentru interpretări echivoce, deoarece nu era clar dacă BNM trebuie să se orienteze prioritar la stabilitatea internă (controlul inflației) sau stabilitatea externă (controlul cursului valutar) a leului moldovenesc. Deoarece circulația capitalului internațional în Moldova este liberalizată, pentru BNM era destul de problematică combinarea celor două obiective menționate mai sus. Banca Națională nu dispune de rezerve valutare care ar asigura capacități de intervenție efectivă pe piața valutară. În prezent, legea prevede în mod univoc că obiectivul fundamental al BNM este „asigurarea și menținerea stabilității prețurilor”. Pe termen lung, aceasta este soluția cea mai bună pentru temperarea anticipărilor inflaționiste și sporirea încrederii publicului vizavi de angajamentele anti-inflaționiste ale BNM și-i va permite Băncii să-și formeze rezerve valutare mai mari.

Prin amendamentele din iunie 2006, creditarea statului nu mai face parte din atribuțiile de bază ale Băncii Naționale. În noua sa redacție, articolul 41 din legea cu privire la BNM interzice în mod expres acordarea oricăror împrumuturi și garanții financiare guvernului, inclusiv prin procurarea pe piața primară a hârtiilor de valoare de stat. (Reperfectarea creditelor acordate anterior de BNM Guvernului poate fi făcută prin derogare de la această prevedere. Este o derogare semnificativă dacă ținem cont de faptul că datoria de stat internă contractată de la BNM este de aproape 2,5 miliarde lei).

⁶ Legea nr. 191 din 06/06/2006 cu privire la modificarea și completarea Legii nr. 548-XIII din 21 iulie 1995 cu privire la Banca Națională a Moldovei.

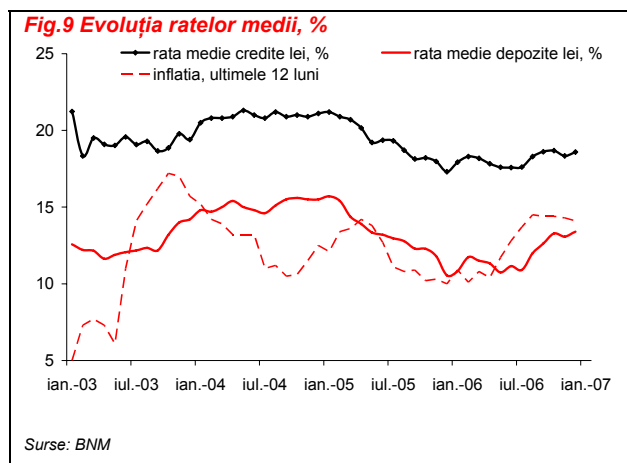
Din vechea lege a fost eliminat și articolul 12 care prevedea „conlucrarea” BNM cu Guvernul în stabilirea și promovarea politicii sale monetare și valutare. De asemenea, de acum încolo orice proiect de act normativ emis de autoritățile publice care vizează domeniile în care BNM are atribuții va fi adoptat numai după primirea avizului Băncii Naționale. Aceste prevederi consolidează semnificativ independența și autoritatea instituțională a Băncii. Pe de altă parte, prin modificările legislative a fost eliminată imunitatea guvernatorului BNM și a fost introdusă prevederea că membrii consiliului de administrare al BNM pot fi reținuți, arestați ori trași la răspundere penală sau administrativă numai la decizia procurorului general. Urmează să vedem care va fi efectul combinat al acestor modificări asupra independenței reale a BNM.

Sistemul bancar

În anul 2006 sistemul bancar a fost marcat de mai multe evenimente semnificative. Printre cele mai importante evoluții evidențiem apariția investitorilor străini pe piața bancară. Aceștia fie că au preluat pachete de acțiuni integrale, de control, de blocaj sau investiționale ale băncilor autohtone, fie că și-au deschis reprezentanțe în Moldova. Astfel, ExImBank a fost preluată de grupul italian Gruppo Veneto Banca, iar grupul austriac Raiffeisen International și-a deschis reprezentanța prin intermediul subsidiarei sale din România. Nu putem trece cu vederea și anunțul făcut de noul acționar al BCR, Erste Bank, de a extinde activitatea subdiviziunii BCR de la Chișinău. Un alt eveniment important a fost retragerea de către BNM a autorizației Businessbank SA privind desfășurarea activității financiare.

Toate aceste evenimente au impulsionat activitatea sistemului bancar în ansamblu, anii următori fiind hotărâtori pentru saltul calitativ atât de mult dorit de comunitatea de afaceri în ceea ce privește funcționarea sistemului bancar.

Analizând ratele medii ale dobânzilor la depozite și credite în 2006, observăm că rata medie a dobânzii la depozitele în valută străină a rămas practic la nivelul anului 2005, 5,17%. Cea mai mare modificare a suferit-o rata medie a dobânzii la depozitele în lei, care a scăzut la 11,93% față de 12,99% în 2005. Această scădere se datorează în mare parte lunilor mai-august, când dobânda a scăzut chiar sub 11% (fig.9). O asemenea situație a fost întâlnită doar în luna decembrie 2005 (10,55%) și ianuarie 2006 (10,83%). Deși în mod insistent erau vehiculate zvonurile privind devalorizarea leului din cauza creșterii prețurilor la resursele energetice, iar populația pierdea încrederea în valuta națională, băncile comerciale nu s-au grăbit să ridice rata dobânzii la depozite. Ținând cont de inflația pentru precedentele 12 luni, în mai dobânzile pentru depozite au devenit negative în termeni reali și această situația s-a păstrat până la sfârșitul anului. Abia în august 2006 dobânda la depozitele în lei a început să crească, atingând 13,4% în decembrie. În această perioadă unele bănci au început să dea dovadă de mai multă creativitate în promovarea depozitelor bancare, în general, și a celor în valută națională,

în special, lansând diverse promoții și oferte speciale. Probabil că băncile comerciale s-au „autosesizat”, analizând situația din lunile aprilie-iunie. În acea perioadă, în ciuda scăderii dobânzilor la depozitele în valută străină, interesul populației față de acestea creștea și, ca urmare, unele bănci au început să aibă probleme cu resursele creditare în lei. Alte dureri de cap au dat și problemele legate de interdicția accesului vinurilor moldovenești pe piața rusă și, probabil, intrarea noilor concurenți care vin pe piața bancară cu resurse și idei noi.

În 2006 periodic s-au manifestat tendințe de micșorare a dobânzilor la creditele acordate în lei. Dobânda medie a scăzut de la 18,93% în 2005 la 18,18% în 2006. Într-o mare măsură aceasta se datorează creșterii popularității creditelor de consum și ipotecare, precum și înăsprii concurenței pe acest segment de piață, față de care manifestă un interes deosebit și noii jucători apăruiți în 2006. Dar nu este de neglijat nici tendința care a început în august, cea de creștere a ratei dobânzii la creditele în lei. Acest trend a fost determinat de scumpirea resurselor atrase sub formă de depozite bancare și împrumuturi de pe piața interbancară. Ca și în cazul depozitelor valutare, rata dobânzii pentru creditele acordate în valută a suferit o modificare nesemnificativă, de la 11,07% în 2005 la 11,06% în 2006.

Anul 2006 a fost marcat și de unele scandaluri corporative care au influențat negativ imaginea publică a unor bănci comerciale. Aceste scandaluri au avut și o încălcare vizibilă. Practica arată că imixtiunea politicului în economic rezultă în înrăutățirea managementului, reducerea transparenței și subminează formarea unei culturi de afaceri sănătoase în țară.

Este evident că în 2007 concurența se va înăspri, mai ales că ar putea să mai apară și alți jucători noi pe piața serviciilor bancare. Regulile noi de joc vor fi dictate nu doar din interiorul sistemului bancar, dar și din exterior. Avem în vedere atât exteriorul sistemului, cât și exteriorul țării. Printre cele mai importante elemente care vor influența evoluția sistemului bancar se vor evidenția dependența energetică și economică, problema transnistreană, apropierea nemijlocită a Uniunii Europene de hotarele țării și schimbarea importantă a accentelor în politica monetară a BNM.

Piețele financiare

Piața hârtiilor de valoare de stat (HVS) pe parcursul anului 2006 a fost afectată de procesele ce s-au petrecut în economia reală și în sistemul bancar. Anume în 2006, mai exact în februarie, a fost înregistrată cea mai scăzută rată medie nominală a dobânzii la HVS comercializate pe piața primară - numai 1,83% (fig.10).

Cota maximală a ratei dobânzii la HVS a fost înregistrată în decembrie, 12,9%, un nivel ce nu a mai fost atins din 2004. Această tendință a continuat în ianuarie 2007 (circa 15%) și probabil se va păstra în următoarele luni. Evoluția ascendentă din lunile martie-decembrie are la bază mai mulți factori, printre care am putea nominaliza următorii: creșterea inflației, creșterea ratei dobânzii pentru creditele interbancare și reducerea lichidităților bancare disponibile.

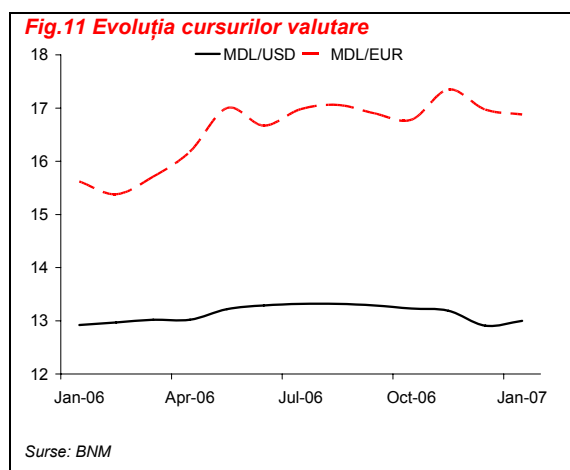
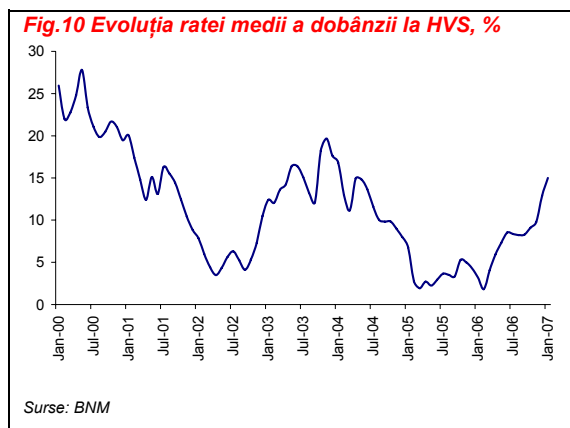
Rata medie nominală a dobânzii la HVS comercializate pe piața primară în 2006 a crescut până la 7,34% față de 3,66% în 2005, ranversând astfel tendința descrescătoare din ultimii ani.

Tendențele pe piața valutară segmentează anul 2006 în două perioade (fig.11). În ianuarie-august a continuat tendința de depreciere a leului moldovenesc în raport cu dolarul, care a început în septembrie 2005 de la nivelul 12,57 MDL/USD. Pornind de la 12,85 MDL/USD în ianuarie 2006, rata de schimb a ajuns în august la 13,33 MDL/USD. Dinamica dată a fost determinată atât de factori speculativi, cât și de factori fundamentali.

Ultimii au venit atât din partea cererii (sporirea dramatică a valorii importurilor ca urmare a scumpirii hidrocarburilor pe piața globală și a celor importate din Federația Rusă), cât și din partea ofertei (reducerea încasărilor din exporturi, după introducerea de către Federația Rusă a embargoului la importul vinurilor moldovenești). Reducerea ofertei de valută străină în ianuarie-august a fost determinată și de majorarea semnificativă, cu 39,5%, a depozitelor bancare valutare. Deficitul de resurse din export a fost compensat într-o anumită măsură de veniturile remise de peste hotare de emigranți. BNM și-a redus substanțial intervențiile sale pe piața valutară în această perioadă. Dacă în ianuarie-august 2005 BNM a efectuat cumpărări nete de valută străină în volum de 149 milioane USD, atunci în ianuarie-august 2006 – în volum de numai 19 milioane USD.

A doua perioadă, septembrie-decembrie a fost caracterizată de aprecierea leului în raport cu dolarul, cursul mediu în decembrie atingând 12,905 MDL/USD. Această dinamică a fost influențată de influxurile mai puternice de dolari și euro de la persoanele fizice, o anumită intensificare a exporturilor spre piețele vestice și deficitul de lichidități bancare în valută națională. Cursul în descreștere a leului în raport cu valuta europeană (15,62 MDL/EUR în ianuarie și 17,35 în noiembrie 2006) a replicat în linii mari evoluția perechii dolar-euro pe piețele internaționale. Pornind de la un minim local de 1,1848 dolari/euro în ianuarie 2006, moneda europeană s-a apreciat până la un maximum de 1,3339 atins la 14 decembrie 2006.

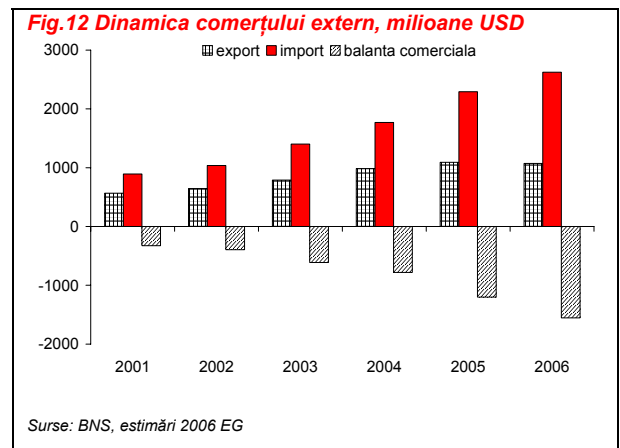
În 2006 s-a observat o anumită înviorare pe segmentul asigurărilor și o dezvoltare mai semnificativă a pieței se așteaptă în 2007. Un eveniment important a fost faptul că compania Donaris Asigurări de Viață a fost preluată de grupul austriac Grawe. În 2007 ne așteptăm să continue reducerea numărului de companii locale inefficiente și să se multiplice numărul de companii eficiente, inclusiv datorită deschiderii unor diviziuni moldovenești de către operatori internaționali bazați în România.

Pentru piața de capital rezultatele anului 2006 sunt mixte. Aparent, la Bursa de Valori a Moldovei s-a observat o intensificare a tranzacțiilor și creșterea capitalizării. Însă aceste tendințe în mare măsură au fost determinate de câteva tranzacții dispersate, în principal cu titluri bancare, și nu de un avans calitativ și sistemic al pieței de capital autohtone.

Comerțul extern

În 2006 comerțul extern a cunoscut evoluții contradictorii, predominând totuși cele cu caracter negativ. Pe de o parte, embargoul impus importului de vinuri moldovenești de către autoritățile Federației Ruse a lovit puternic în industria vinului și în principalele exporturi ale Republicii Moldova. Conform datelor pentru ianuarie-noiembrie 2006, exporturile către CSI au scăzut cu -23,5%, în mod special din contul reducerii drastice a exporturilor în Federația Rusă (-47,3%). Impactul scăderii exporturilor în Rusia a fost într-o oarecare măsură atenuat de sporirea exporturilor în Ucraina (+27,1%). Exporturile în Ucraina ar fi fost mai mari dacă în aprilie 2006 Kievul nu interzicea importul cărnii și mezelurilor din Moldova.

Neplăcerile comerciale din partea estică nu s-au terminat aici. Pe parcursul anului prețurile pentru gaze naturale au fost ridicate de Gazprom în două etape de la 80 dolari până la 160 USD/m³. Cuplate cu prețurile globale înalte pentru alte resurse energetice, aceste evoluții au determinat creșterea valorică a importurilor și, deci, a deficitului comercial (fig.12). Pe de altă parte, „briza” din vest nu a avut efectele scontate. Acordarea de către UE a preferințelor comerciale în cadrul regimului GSP+ și, mai târziu, aderarea Moldovei la CEFTA deocamdată nu s-a translat în rezultate pe potriva așteptărilor. Exportul în Uniunea Europeană a cunoscut doar o relativă înviorare în a doua jumătate a anului (+11,2%). Responsabile de faptul că performanțele companiilor nu sunt cele scontate sunt înseși companiile, care nu pot utiliza în mod adecvat oportunitățile comerciale apărute, din cauza dezavantajelor la capitolul calitate. Evoluții mai pozitive se atestă în cazul exporturilor către țările Europei Centrale și de Est, cu o creștere spectaculoasă de 39,2%. Printre țările acestei regiuni menționăm în primul rând România (33,8%) și Bulgaria (exporturi în creștere de 1,9 ori).

Volumul total al exporturilor în 2006 a fost estimat de noi la circa 1071 milioane USD, într-o scădere cu 2,0% față de 2005. Volumul importurilor a continuat să crească puternic (cu 13,6%), însumând 2326 milioane USD. Aceste evoluții au determinat înrăutățirea balanței comerciale a Republicii Moldova, deficitul atingând o valoare deloc confortabilă de 1555 milioane USD.

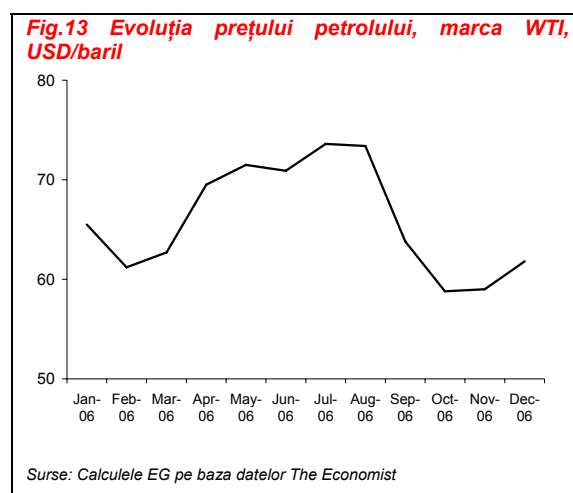
Creșterea timidă a exporturilor relevă atât vulnerabilitatea economiei Republicii Moldova în fața „șocurilor externe”, cât și competitivitatea internațională extrem de redusă a mărfurilor moldovenești, care amplifică această vulnerabilitate și mai mult. În același timp, dacă eforturile autorităților se vor concentra asupra elaborării strategiilor

de „uz intern”, fără implementarea măsurilor practice ce ar stimula exporturile, este puțin probabil ca problemele grave cu care se ciocnește comerțul nostru extern să se rezolve de la sine. Printre aceste măsuri practice ar putea fi adoptarea standardelor internaționale de calitate (dar nu prin crearea monopolurilor de stat vulnerabile corupției) și impunerea unor proceduri vamale de export mai transparente. Deocamdată, după cum arată în propriile sale rapoarte publice, sistemul vamal evaluează eficiența activității sale exclusiv prin volumul de impozite colectate, și nu prin măsura în care a facilitat comerțul extern⁷.

În 2007 problemele din anul precedent nu vor dispărea în neant. Deblocarea practică a exporturilor de vin în Federația Rusă se prezintă un proces tehnic anevoios, de efectele căruia nu vor beneficia toți producătorii de vin din Moldova. În plus, vinificatorii moldoveni vor găsi multe nișe de piață deja ocupate și nu vor putea reveni la pozițiile de altă dată. Piața resurselor energetice va rămâne încordată, prețurile pentru gaze naturale urmând probabil aceeași traiectorie ascendentă. Chiar nici acordarea Preferințelor Comerciale Autonome de către Uniunea Europeană nu va fi o „mana cerească”, și producția moldovenească va trebui să facă un salt calitativ pentru a le valorifica. Într-o perspectivă de scurtă durată aderarea României și Bulgariei la Uniunea Europeană și anularea regimului de liber schimb cu aceste țări în mod cert va avea un impact negativ asupra unor exporturi moldovenești în aceste țări. Așadar, în 2007 probabil vom fi martorii unor noi „anti-recorduri” în ceea ce privește deficitul comercial.

Piața globală a petrolului

În prima jumătate a anului 2006 prețurile pentru petrol s-au menținut pe o pantă ascendentă. Confluența câtorva factori a determinat aflarea prețurilor la niveluri înalte: 1) creșterea semnificativă a cererii (+1,1%⁸) în China și India; 2) instabilitatea geopolitică în Orientul Apropiat (conflictul din Liban, riscurile de securitate legate de dosarul nuclear iranian; 3) reducerea semnificativă a producției în Nigeria (-20%). Prețul petrolului a atins apogeul la 14 iulie 2006, situându-se la 78,4 USD/baril (marca WTI).

Însă tendința ascendentă a ranversat în luna august, când s-au redus și riscurile geopolitice. A luat sfârșit conflictul din Liban și a devenit clar că o operațiune militară contra Iranului nu este posibilă pe termen scurt. O influență puternică asupra prețurilor au avut-o condițiile climaterice mai favorabile (caracterul extrem de moderat al sezonului de uragane din Golful Mexic) și micșorarea cererii din partea Chinei. Doar la sfârșitul lunii noiembrie prețul pentru petrol a început să se crească din nou, depășind

⁷ A se vedea, spre exemplu, publicația „Curierul Vamal”, 1 ianuarie 2007, nr.1-2 (63-64).

⁸ Conform Agenției Internaționale pentru Energie.

ușor nivelul de 60 USD. Această tendință a fost puternic susținută de decizia Consiliului OPEC de a reduce volumul petrolului extras și de anunțarea unor posibile noi reduceri în februarie 2007.

Majoritatea experților așteaptă o menținere continuă a trendului de petrol „scump” (cu anumite fluctuații) până la nivelul de 60-65 USD/baril într-o perspectivă de scurtă durată. Când privește perspectiva medie și lungă, observăm opinii divergente, variind de la ieftinirea petrolului spre sfârșitul anului 2007 (până la 45-47 USD/baril) până la menținerea prețurilor actuale pe parcursul a încă 2 ani, cu o ulterioară reducere graduală a prețului⁹.

Piața globală a grâului

Pentru situația pe piața globală a grâului anul 2006 a fost unul deosebit, în primul rând din cauza celor mai joase stocuri finale din ultimii 25 ani. Comprimarea ofertei și expansiunea cererii au stat la baza acestor evoluții. Totodată, spre sfârșitul anului s-a atestat o oarecare înviorare a ofertei, nu în ultimul rând grație creșterii producției pe continentul european: Rusia (+1,4 milioane tone) și UE-25 (+0,7 milioane tone). Per ansamblu, în anul agricol 2006/07 stocurile globale finale de grâu s-au mărit cu 1,1 milioane de tone, ajungând la 121,8 milioane tone, însă nici această creștere nu va ridica semnificativ stocurile de la nivelul cel mai jos atins după 1981/82¹⁰. Prin urmare, ne putem aștepta ca în viitorul apropiat să persiste tendințele de creștere a prețului, un lucru favorabil pentru agricultura moldovenească.

Partenerii comerciali

Pe parcursul anului 2006 evoluțiile din economiile principalilor parteneri comerciali au fost favorabile pentru expansiunea exporturilor moldovenești. Însă pentru valorificarea acestor tendințe pozitive au fost necesare eforturi mai serioase din partea autorităților și producătorilor pentru depășirea barierelor netarifare și sporirea competitivității exporturilor moldovenești.

În Rusia economia s-a aflat pe un trend ascendent pe parcursul întregului an. Conform estimărilor preliminare rata creșterii economice a constituit 7% în 2006, în comparație cu 6,4 în 2005. Această creștere a fost susținută de: 1) creșterea puternică a cererii de consum, susținută de majorarea veniturilor reale disponibile ale populației (+10,1%, ianuarie-noiembrie 2006); 2) creșterea investițiilor (+12,9%) și 3) extinderea exporturilor (+25,4%, cu o anumită încetinire în septembrie-octombrie). Experții ruși consideră că sporirea cererii de investiții și consum va avea influență pozitivă asupra creșterii economice și în perspectiva de scurtă durată.

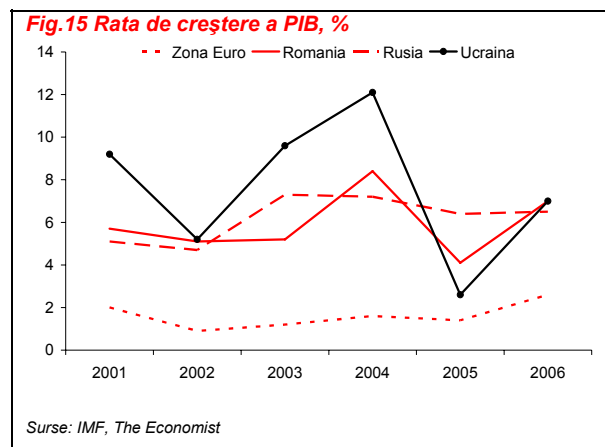
În structura creșterii PIB, partea leului revine comerțului (+12,8%) și construcțiilor (+14,2%). Printre alte succese ale economiei ruse menționăm inflația sub 10% și creșterea considerabilă a rezervelor valutare care au ajuns la 295,8 miliarde USD.

⁹ Surse: The Economist, BusinessWeek, Global Insight Inc., International Energy Agency *Oil Market Report*, Fondul Monetar Internațional, Kommersant.

¹⁰ Surse: USDA, World Agricultural Supply and Demand Estimates, Wheat Outlook.

Cu toate acestea, anul 2007 va aduce cu sine și câteva riscuri importante pentru economia rusă. Este vorba în particular de sporirea presiunilor inflaționiste și „răcirea” activității investiționale și cererii de consum, fenomene care s-au bazat în mare parte pe scumpirea petrolului și metalelor pe piața internațională. Ținând cont de schimbarea prețurilor pe aceste piețe, economia va fi nevoită să-și diversifice sursele de creștere. Totuși majoritatea experților sunt optimiști în ceea ce privește perspectivele economice ale Rusiei, prognozând o creștere de 6% pentru 2007¹¹.

Pentru Ucraina anul 2006 a fost marcat de consolidarea creșterii economice. După ce în 2005 economia a cunoscut o creștere aproape anemică (2,6%), în 2006 rata creșterii a fost mult mai impresionantă (7%). Și aceasta în pofida instabilității relațiilor între Președinție și Cabinetul de Miniștri și luptei acerbe între majoritatea parlamentară și opoziție. Conjunctura favorabilă pentru principale exporturi ucrainene (metalele) a permis atenuarea efectelor legate de majorarea prețului pentru gazul natural importat.

Creșterea economică a fost puternic susținută de expansiunea investițiilor (+11%, după ce în 2005 au scăzut cu 0,3%). Intensificarea activității investiționale este atât un rezultat al creșterii investițiilor publice, cât și un răspuns al companiilor private la creșterea cererii interne de consum. Ultima a sporit cu 18,6%, inclusiv grație creșterii reale a salariului mediu cu 19,1%. Consolidarea consumului, suprapusă pe creșterea prețurilor pentru gazele naturale, au determinat înrăutățirea balanței comerciale, deficitul comercial ajungând la -3,2 miliarde USD sau 3,1% din PIB. Aceasta însă nu periclitează stabilitatea monedei naționale, Banca Centrală dispunând de rezerve valutare solide și promovând o politică monetară prudentă.

Perspectivele economice pentru anul viitor sunt relativ bune și majoritatea experților prognozează o creștere de 5-6% în anul viitor. Rolul investițiilor se va consolida, inclusiv în tehnologii energoeficiente, iar consumul privat va crește mai moderat. Schimbarea adversă a conjuncturii pe piața metalelor va adânci deficitul comercial. Incertitudinile din sfera politicului vor continua să reducă din creșterea economică potențială¹².

Creșterea economică estimată în țările UE (3%) a fost mai solidă decât se prognoza anterior. Creșterea în zona euro a fost însă mai modestă, 2%¹³. Exporturile (în creștere cu 12%) și investițiile (+4,6%) stau la baza acestei creșteri, dar și intensificarea consumului privat a jucat un rol important. Această înviorare economică alimentează și creșterea comerțului. Comerțul cu „produse alimentare, băuturi și tutun” în zona euro

¹¹ Surse: Ministerul Rus pentru Dezvoltarea Economică și Comerțul, Serviciul Federal de Statistica, The Economist, BusinessWeek, Fondul Monetar Internațional.

¹² Comitetul de Stat pentru Statistica din Ucraina, Centrul Internațional pentru Studii Politice (Kiev, Ucraina), Fondul Monetar Internațional, The Economist.

¹³ <http://www.ecb.eu/stats/keyind/html/sdds.en.html>.

și UE a crescut cu 0,3% și, respectiv, 0,9%. Creșterile cele mai importante se înregistrează în țările Baltice și țările grupului Visegrad. Proximitatea geografică față de această zonă de creștere maximală a comerțului cu produse la care dispune de avantaje competitive ar trebui să fie un semnal încurajator pentru Moldova.

În noiembrie 2006 producerea industrială în UE în noiembrie 2006 era cu 2,5% mai mare față de noiembrie 2005, iar în zona euro - cu 2,9%. Deosebit de remarcabilă este creșterea industrială a Germaniei (+5,6%) și a Italiei (+2,2%). Șomajul din UE, în descreștere pe parcursul întregului an, a ajuns în noiembrie 2006 la 7,7% față de 8,6% în noiembrie 2005.

Toate prognozele arată că economia europeană își va menține trendul ascendent. Majoritatea experților anticipează că economia europeană va crește cu 2,0-2,5%, susținută de consolidarea cererii de consum. Mai mult decât atât, rolul economiei UE în asigurarea creșterii economice globale va deveni mai important decât cel al economiilor americane și japoneze, care vor cunoaște probabil o oarecare moderare a ratei de expansiune.

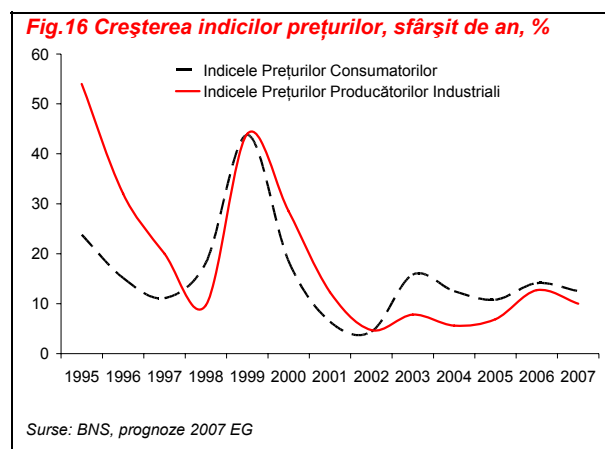
Anul trecut s-a caracterizat printr-o creștere economică semnificativă și în România, estimată la 7%. Conform datelor din noiembrie 2006, creșterea economică se atestă în toate sectoarele economiei românești: în construcții (+21,2%), servicii (+27,9%) și în industrie (+7,4%). În industrie se observă o anumită moderare a creșterii, cauzată de cererea insuficientă. Consolidarea activității economice s-a reflectat în diminuarea ratei șomajului de la 5,7% în noiembrie 2005 la 5,1% în noiembrie 2006. Evoluții pozitive s-au atestat în comerțul cu amănuntul, inclusiv în comerțul cu produsele alimentare, băuturi și tutun, volumul vânzărilor crescând cu 24,6%. Consumul final al gospodăriilor casnice s-a extins cu 12% grație consolidării salariilor reale pe economie (+12,1% în noiembrie 2006 față de aceeași perioadă a 2005). Pe parcursul primelor 11 luni din 2006 balanța comercială s-a înrăutățit cu 42,2% față de perioada similară a 2005 din cauza că creșterea importurilor (24,5%) a devansat cu mult creșterea exporturilor (16,7%). Anchetele de conjunctură economică pentru noiembrie 2006 - ianuarie 2007 prevăd menținerea tendinței de creștere a volumului producției din industrie, comerț cu amănuntul, servicii și o ușoară scădere în sectorul construcțiilor.

Prognozele asupra creșterii economiei românești în 2007 converg spre 6%. Totodată, în anul 2007 s-ar putea manifesta câteva riscuri ce ar putea modera creșterea. Aceste riscuri includ relațiile tot mai încordate între partenerii coaliției de guvernământ, capacitatea limitată de absorbție a fondurilor europene după aderarea din ianuarie 2007, capacitatea redusă de competiție pe piața europeană unică și deficitul contului curent¹⁴. Indiferent de aceste riscuri, aderarea României la UE creează și pentru Moldova efecte economice foarte pozitive care vor putea fi capitalizate pe termen lung. Printre acestea se numără convergența prețurilor în România către media europeană, creșterea cererii de forță de muncă pe piața românească și posibila migrare a unor capacități de producție din România în Moldova, pentru a explora avantajele de costuri de producție.

¹⁴ Surse: Institutul Național de Statistică, Fondul Monetar Internațional, CreditAnstalt Bank, Saptamîna Financiară, The Economist.

Prețurile

După o relativă încetinire a ratei inflației în 2004-2005, în anul 2006 tensiunile inflaționiste din nou au escaladat. Pe parcursul anului Indicele Prețurilor de Consum (IPC) a crescut cu 14,1%, comparativ cu 10,0% în 2005 și 12,5% în 2004. Dacă în ianuarie-aprilie 2006 rata inflației anualizate a variat în intervalul 10,1-10,9%, atunci în mai-august inflația a crescut accelerat de la 11,7% la 14,5%, după care a frânat lent până la sfârșitul anului, dar fără să scadă sub 14%. Indicele prețurilor producătorilor industriali a atins 12,7%, cel mai înalt nivel în perioada 2001-2006. Creștea prețurilor industriale este în mare măsură determinată de scumpirea materiilor prime importate și a serviciilor de transport intern și extern. Evident, majorarea semnificativă a prețurilor producătorilor a exercitat presiuni și asupra prețurilor de consum. Inflația este într-o anumită măsură și rezultatul expansiunii cererii finanțate de majorarea salariilor, veniturilor recepționate de peste hotare, veniturilor provenite din business și de creditele de consum. Reducerea impozitelor pentru venit nu pare să fi avut careva efect asupra consumului, dat fiind că au scăzut ratele de impozitare pentru persoanele cu venituri mici.

O bună parte din factorii care au determinat creșterea prețurilor în 2006 sunt de origine administrativă. În particular, prețul la gazul natural livrat prin conducte magistrale a fost majorat în două runde, în februarie și în iulie 2006. În mod administrativ au fost majorate și tarifele la transportul de pasageri urban și interurban. Probabil că eliminarea factorilor administrativi și sezonieri ar rezulta într-un indice al inflației mai moderat, ce ar caracteriza mai bine natura monetară a acestui fenomen. Firesc ar fi ca în 2007 BNM să înceapă utilizarea unui asemenea indice.

Cea mai mare influență asupra creșterii IPC a avut-o scumpirea serviciilor comunale-locative cu 32% (explicată de majorarea tarifelor pentru aprovizionarea cu gaz și alimentația cu apă potabilă). Combustibilul, care intră cu o pondere semnificativă în calcularea IPC, s-a scumpit în 2006 cu circa 29%. Acestea au fost principalele efecte ale scumpirii produselor petroliere pe piața internațională și a gazului natural importat din Federația Rusă. Totodată, majorarea prețului la gazul natural a determinat și reducerea consumului acestuia, mai ales în mediul rural. Tot cu 29% s-au scumpit și medicamentele, o altă componentă importantă a IPC. Scumpirea acestora a fost în mare măsură determinată de introducerea TVA de 8% la importul și comercializarea medicamentelor și de impunerea unor sisteme automatizate obligatorii de etichetare și evidență a medicamentelor. O altă explicație este și creșterea cererii pentru medicamente din partea instituțiilor de sănătate, cerere care a crescut constant după introducerea sistemului de asigurări obligatorii de sănătate.

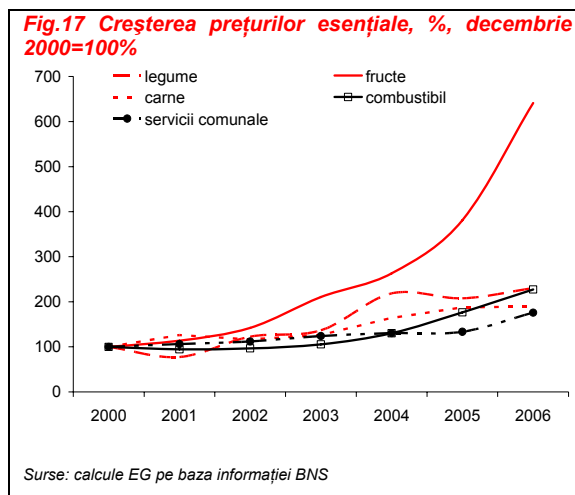
În categoria produselor alimentare esențiale, anul precedent cel mai mult s-au scumpit fructele (cu 68,3%), în timp ce legumele și lactatele - cu „numai” 11%. Prețurile pentru cartofii au crescut cu 3,2%, în timp prețurile pentru carne practic nu au variat. Explicația creșterii puternice a prețurilor la fructe este exportarea acestora și convergența prețurilor interne spre cele regionale, precum și unele intenții speculative ale producătorilor autohtoni. Această tendință se menține pe termen lung: exprimate în prețurile anului 2000, în 2006 fructele erau de aproape 6 ori mai scumpe, comparativ cu legumele care s-au scumpit de 2 ori.

Pe viitor, inflația va fi determinată de suprapunerea unor factori cu efect contradictoriu. Inflația mare înregistrată în 2006 este ea însăși un factor inflaționist ce se va developa în 2007, alimentând anticipările inflaționiste. Creșterea salariilor și veniturilor remise de peste hotare vor încuraja inflația prin intermediul cererii de consum. De asemenea, sunt de așteptat noi majorări ale prețului pentru gazul natural și electricitate. La 25 ianuarie 2007 Consiliul municipal Chișinău a aprobat dublarea tarifelor pentru energia termică (de la 233 la 540 lei/Gcal) și celor pentru apă. Până la următorul sezon de încălzire jumătate din preț va fi compensat din bugetul municipal. Dar după alegerile locale generale consumatorii vor fi impuși să achite integral noul preț. Intensificarea competiției în sectorul bancar va rezulta în reducerea graduală a ratelor dobânzilor, aceasta sporind și mai mult cererea pentru credite de consum.

Unul dintre factorii care ar putea frâna puțin inflația perioada electorală din prima jumătate a anului 2007. În această perioadă este puțin probabilă adoptarea unor decizii administrative care s-ar reflecta imediat în creșterea prețurilor. Intensificarea politicii antiinflaționiste a BNM va aduce anumite rezultate doar pe termen lung, deoarece sunt prea mulți factori cu efect inflaționist care pentru moment sunt în afara controlului BNM.

Piața muncii

În 2006 BNS a implementat un nou eșantion pentru efectuarea Anchetei Forței de Muncă și a modificat definițiile categoriilor de bază utilizate: populație ocupată, în șomaj și inactivă. Din această cauză, un asemenea indicator important ca rata șomajului nu mai este comparabil cu seria de date statistice din 1998-2005. Este dificil să evidențiem careva legături pozitive între creșterea economică și utilizarea forței de muncă, dar emigrarea intensă a cetățenilor la munci peste hotare face ca un asemenea exercițiu să fie puțin relevant. Pornind de la ratele trimestriale ale șomajului anunțate de BNS pentru anul 2006 (6,4% în T2-06 și 5,4% în T3-06) și de tendințele sezoniere ale șomajului, noi estimăm pentru anul trecut o rată a șomajului de 6,8-7,0%, care, menționăm încă o dată, este puțin relevantă pentru a descrie disfuncțiile pieței locale a muncii.

Dar chiar și ținând cont de modificările metodologice, este dificil de explicat variația anumitor indicatori. În particular, este de neînțeles scăderea numărului de persoane declarate ca fiind emigrate la muncă peste hotare. Dacă în T3-05 acest număr era estimat de BNS la 420 mii, atunci în T3-06 numărul lor a scăzut la 320 mii. Este o scădere fulminantă, care nu se regăsește într-o creștere corespunzătoare a populației economice active (care a sporit, conform datelor BNS, cu numai 23 mii). Este rezonabil să ne așteptăm ca foștii emigranții să fie un segment economic deosebit

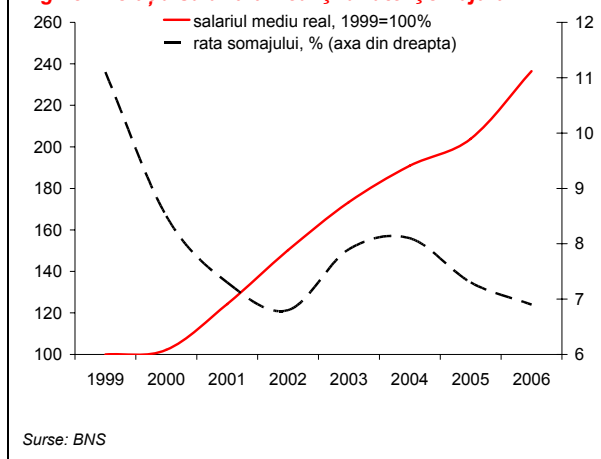
de activ, de aceea revenirea a 100 mii de cetățeni în țară trebuia să se reflecte fie în creșterea mult mai puternică a numărului de ocupații (care a crescut cu numai 40 mii), fie în explozia numărului de șomeri (care, din contra, a scăzut cu 17 mii). O explicație „eterodoxă” ar putea fi că familii întregi sunt deja plecate peste hotare și pur și simplu nu există nimeni care să relateze despre faptul plecării. Analiza datelor asupra fluxurilor turistice, observațiile de pe teren și articolele din presă sugerează că stocul de emigranți nu a avut cum să scadă în 2005-2006. Aceste constatări ne fac să punem la îndoială calitatea datelor statistice asupra numărului de emigranți din Republica Moldova¹⁵.

Anul economic 2006 a început cu un salariu mediu pe economie de 1424 lei în ianuarie (110 USD) și s-a încheiat, conform estimărilor noastre, cu un salariu mediu de 2175 lei în decembrie (168 USD). Salariu mediu lunar plătit în economie în 2006 a fost de circa 1900 lei. Comparațiile cu anii precedenți arată că, în pofida intemperiilor economice și șocurilor externe, salariul mediu în 2006 a crescut accelerat (15,5%, comparativ cu 6,8% în 2005 și 15,4% în 2004, vezi fig.18). Acest avans este explicat de două categorii de factori:

- Majorarea salariilor în ramurile economice eficiente și aflate în ascensiune (construcțiile, serviciile financiare, comerțul); majorarea remunerării muncii în aceste ramuri este determinată de acumularea unor sporuri mari de productivitate a muncii;
- Creșterea administrativă a salariilor finanțate din buget, fără o creștere spectaculoasă a productivității muncii; în particular, este vorba de salariile plătite funcționarilor publici și deținătorilor de funcții de demnitate publică – miniștri, deputați (în perioada noiembrie 2005-noiembrie 2006 angajații din sfera administrației publice s-au bucurat de cea mai mare creștere a salariului pe economie, circa 50% în termeni reali).

Scăderi reale ale salariului au fost înregistrate în agricultură (-2,4%), industria alimentară (-1%), băuturilor (-11%) și transportului (-2,6%). Anume acestea au fost ramurile care

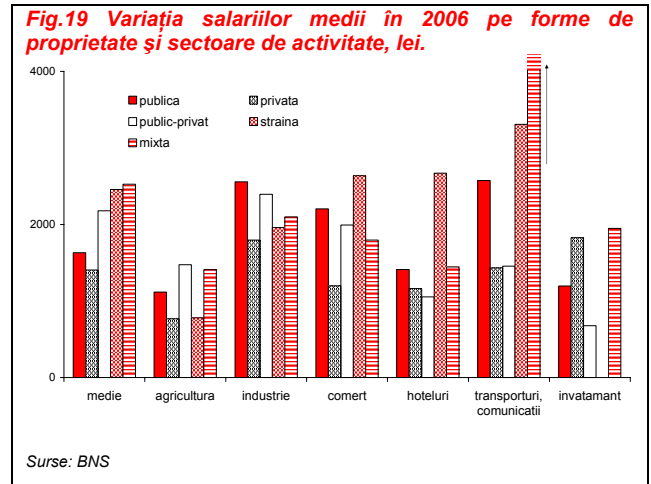
Fig.18 Evoluția salariului real și a ratei șomajului

¹⁵ O altă posibilă explicație ar putea fi că pe baza datelor recensământului general din 2004 în prezent BNS este în stare să estimeze mai exact numărul de emigranți. Dar aceasta nu înseamnă că numărul de emigranți scade, ci poate faptul că estimările anterioare au fost prea mari.

au suferit cel mai mult de pe urma blocajelor comerciale externe și disfuncțiilor sistemice interne. În agricultură și în industria alimentară, pe lângă scăderea salariilor, au avut loc și reduceri semnificative ale numărului de angajați (estimativ cu 3% și, respectiv, 8%).

Este interesant că cele mai mici salarii pe economie sunt raportate de întreprinderile cu capital privat autohton (fig.19). Din acest punct de vedere, acestea par a fi mai puțin eficiente chiar și decât întreprinderile de stat din aceleași ramuri de activitate. Însă coraportul eficienței probabil s-ar schimba semnificativ dacă s-au ținut cont de faptul că în sectorul privat încă sunt pe larg practicate salarii „la negru”. Conform estimărilor noastre, în unele companii din sectorul privat sunt tănuite circa 50-60% din câștigurile salariale reale. În companiile cu capital mixt sau străin salariile sunt în medie cu 25-30% mai mari decât pe economie. Totuși, pe lângă faptul că sunt un indicator al unei transparențe fiscale mai mari, salariile mai mari sunt și un indicator al unor practici manageriale și de marketing mai avansate.

În 2006 din nou s-a conturat tendința de creștere a restanțelor salariale, lucru care erodează semnificativ creșterea raportată a salariilor. Dacă în noiembrie 2005 arieratele se ridicau la 108 milioane lei (după ce au scăzut constant de la 160 milioane în ianuarie 2005), în noiembrie 2006 restanțele au ajuns la 130 milioane lei. Conform estimărilor noastre, acestea reprezintă circa 10-12% din fondul lunar de salariu pe economie. Principalele restanțiere sunt companiile agricole din sfera privată și publică, precum și din unele domenii de activitate finanțate din buget. Restanțele la achitarea salariilor sunt finalmente un rezultat al nerestructurării reale ale sferelor private și publice ale economiei moldovenești.

Creșterea rapidă a salariilor în unele ramuri din sectorul privat și bugetar, decuplată de creșterea similară a productivității muncii, conduce la o creștere a costurilor care se reflectă ulterior în creșterea prețurilor. Din această cauză, ramurile eficiente din economie sunt nevoite să compenseze ineficiența din sectorul bugetar. Majorarea salariilor a condiționat apariția distorsiunilor în cadrul sistemului bugetar, unde salariile din anumite ramuri sunt cu mult mai mari decât cele din alte ramuri. În particular, salariul mediu din sfera administrației publice este practic de două ori mai mare decât salariul primit de un învățător din învățământul de cultură generală sau de un medic. Nu vedem nici un criteriu economic plauzibil care să îndreptățească stabilirea unei asemenea grile de salarii în sfera publică.

Republica Moldova: indicatori economici de bază

	anual			2006												Informativ				
	2003	2004	2005	Note	L1	L2	L3	L4	L5	L6	L7	L8	L9	L10	L11	L12	Note	2003	2004	2005
SECTORUL PRODUCȚIE																				
PIB, creștere reală, %	6,6	7,4	7,1	Cum., T/T	-	-	6,2	-	-	5,0	-	-	4,6		-	4,0e	T3/T3	5,4	5,7	8,4
PIB/capita, USD, cursul de piață	548	720,0	860,0	Cum., T/T	-	-	191	-	-	416	-	-	735		-	961e	T1/T1	392	563	674
Producția industrială, creștere reală, %	15,6	8,2	6,3	Cum.	-1	1,3	-0,3	-5,9	-6,9	-6,4	-6,7	-5,7	-7	-7	-7	-6,9	cum., L1-L11	16,4	6,6	6,4
Producția agricolă, creștere reală, %	-13,6	20,8	1,0	Cum., T/T	-	-	0,8	-	-	1,8	-	-	-4,0		-	1,0e	T3/T3	-19,9	10,5	6
Rata de investiții brute în capital fix, % din PIB	18,6	21,2	24,4	Cum., T/T	-	-	19,5	-	-	25,5	-	-	27,1	-	-	23,9e	T3	15,9	18,7	23,4
SECTORUL BUGETAR																				
Venituri globale buget public, milioane MDL	9417	11322	14528	Cum.	1200	2076	3577	4870	6205	7696	9222	11743	12399	14097	15722	17850	Cum. T1-T3	6543,4	7750,6	10263,7
Cheltuieli globale buget public, milioane MDL	9147	11252	13949	Cum.	n.a.	2004	3396	4712	6035	7757	9188	10683	12082	13503	15030	17979	Cum. T1-T3	6265,5	7958,0	9732,9
Balanță generală a bugetului public, % din PIB	1,0	0,2	1,6	Cum.	-	-	2,15	-	-	-0,33	-	-	0,98	-	-	-0,3	Cum. T1-T3	1,47	-0,84	1,85
Datoria publică și public garantată externă, % din PIB	36,0	25,7	23,7	mil. USD	774	768	768	778	802	794	793	793	789	778	814	-	L11	991	869	767
Datoria publică internă, % din PIB	10,6	11,6	10,3	mil. MDL	3800	3810	3815	3839	3832	3816	3831	3860	3809	3806	-	-	L11	2890	3744	3764
SECTORUL FINANCIAR																				
Dobânda credite bancare MDL, (%)	19,2	20,9	18,9	L	17,9	18,3	18,2	17,8	17,6	17,6	17,6	18,3	18,6	18,7	18,3	18,6	L11	19,8	20,9	17,8
Rata de bază a BNM, (%)	14,0	14,5	12,5	L	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	13,0	14,0	14,5	L11	13,0	14,5	12,5
Dobânda hârtii de valoare de stat, (%)	15,1	11,6	3,7	L	3,2	1,8	4,1	6	7,3	8,5	8,4	8,2	8,3	9,1	9,8	12,9	L11	19,7	9,0	4,5
Cursul valutar MDL/USD, sfârșitul perioadei	13,22	12,46	12,84	L	12,92	12,97	13,02	13,02	13,22	13,29	13,32	13,32	13,29	13,23	13,19	12,91	L11	13,29	12,48	12,82
Cursul valutar, MDL/EUR, sfârșitul perioadei	16,53	16,95	15,19	L	15,62	15,38	15,71	16,18	17	16,67	16,98	17,06	16,90	16,78	17,35	16,97	L11	15,83	16,55	15,15

	anual			2006												Informativ				
	2003	2004	2005	Note	L1	L2	L3	L4	L5	L6	L7	L8	L9	L10	L11	L12	Note	2003	2004	2005
SECTORUL EXTERN																				
Export bunuri, FOB, milioane USD	1059	1349	1528	Cum., L	66,7	153	251	313	382	468	543	635	719	816	931	1071	Cum. T1-T3	543,1	701,1	774,7
Import bunuri, FOB, milioane USD	1728	2122	2739	Cum., L	140,4	319,6	538	734	944	1162	1388	1613	1843	2109	2366	2626e	Cum. T1-T3	926,6	1215,6	1563,9
Deficit comercial bunuri, % din PIB	-32,0	-30,1	-42,3	Cum., T	-	-	-44,1	-	-	-49,2	-	-	-43,6	-	-	-47,7	Cum. T1-T3	-27,0	-25,3	-34,6
Transferuri retribuire muncii, milioane USD, net	440	660	867	Cum., T	-	-	174	-	-	413	-	-	733	-	-	1080e	Cum. T1-T3	316	421	596
Investiții străine directe, milioane USD, net	78	151	225	Cum., T	-	-	34,2	-	-	97,34	-	-	116,4	-	-	180e	Cum. T1-T3	31,7	73,4	83,9
Prețul petrolului WTI, USD/baril	30,0c	40,9c	57,5c	L, c	65,5	61,2	62,7	69,5	71,5	70,9	73,6	73,4	63,8	58,8	59,0	61,8	L12, c	31,9c	42,7c	59,2c
SECTORUL MONETAR																				
Numerar în circulație, rata de creștere, %	20,9	36,8	24,4	L/L	26,3	22,7	24,2	25,8	28,9	26,4	17,1	13,3	9,1	8,0	11,1	12,6	L11/L11	19,2	26,8	27,2
Agregat monetar M2, rata de creștere, %	25,9	46,9	37,9	L/L	34,8	31,8	31,2	29,5	24,9	25,2	17,7	13,2	7,6	11,8	14,4	12,2	L11/L11	21,4	39,2	41,0
Active oficiale de rezervă, milioane USD	302,3	470,2	600,0	L	599	586	593	608	645	633	636	641	648	674	704	775	L11	290	406	568
Stocul credit comercial, rata creștere, %	44,4	22,2	35,0	L/L	36,2	37,6	41,2	42,6	42,7	41,9	42,1	42,4	37,2	35,3	36,7	37,8	L11/L11	43,9	24,0	30,8
SECTORUL CONSUM																				
Indice prețuri de consum	115,7	112,5	110,0	Cum.	101,9	103,3	104,9	106,4	107,7	107,9	107,5	108,4	109,6	111,3	113,2	114,6	L11/dece mbrie	114,0	110,7	108,5
Comerț cu amănuntul, creștere reală, %	18,2	5,6	4,7	Cum. L/L	12,8	13	12	10,1	11	9,8	9,8	10,5	10,2	10,2	10,5	10,6e	L11/L11	20,4	9,3	12,7
Servicii prestate populației, creștere reală, %	13,3	5,3	9,3	Cum. L/L	7,7	10	7,6	7,7	8	8	7,9	6,1	5,6	5,6	5,5	5,8e	L11/L11	12,0	5,5	9,4
Indicele încredinței consumatorilor	-	-	-	L	-	-30,6	-	-	-	-	-	-30,6	-	-	-	-		X	X	X
Salariul mediu pe economie, USD	64	89	105	L	110,3	110	117,8	120,2	125,8	137,2	131,7	132,6	135,4	134,5	142,2	168,5	L11	77,0	99,5	116,9
Creșterea salariului real, %	15,4	10,1	6,8	Cum., L/L	12,1	13,8	14,5	13,5	14,3	15,5	15,2	15	14,5	15,0	15,0	16,0	Cum. L1-L11	17,0	10,2	7,0
Rata șomajului, % (metodologia OIM)	7,9	8,1	7,3	T	-	-	8.1e	-	-	6,4	-	-	5,4		-	6,0e	T3	6,6	6,3	6,6

Note: L1 – ianuarie, L2 – februarie etc.; L- lunar; L/L – luna anul curent față de luna corespunzătoare anul precedent;

T1 – trimestrul unu, T2 – trimestrul doi, etc.; T – trimestrial; T/T – trimestrul anul curent față de trimestrul corespunzător anul precedent;

S1 – semestrul I;

cumul. – cumulativ din luna ianuarie; „-” – neaplicabil sau datele nu sunt comparabile, e – estimări EXPERT-GRUP; c- calcule EXPERT-GRUP.

Surse: BNS, MF, BNM, EG, The Economist.